

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

MEDDELANDEN FRÅN EKONOMISK-HISTORISKA INSTITUTIONEN
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

24

REGIONALA LÖNESKILLNADER

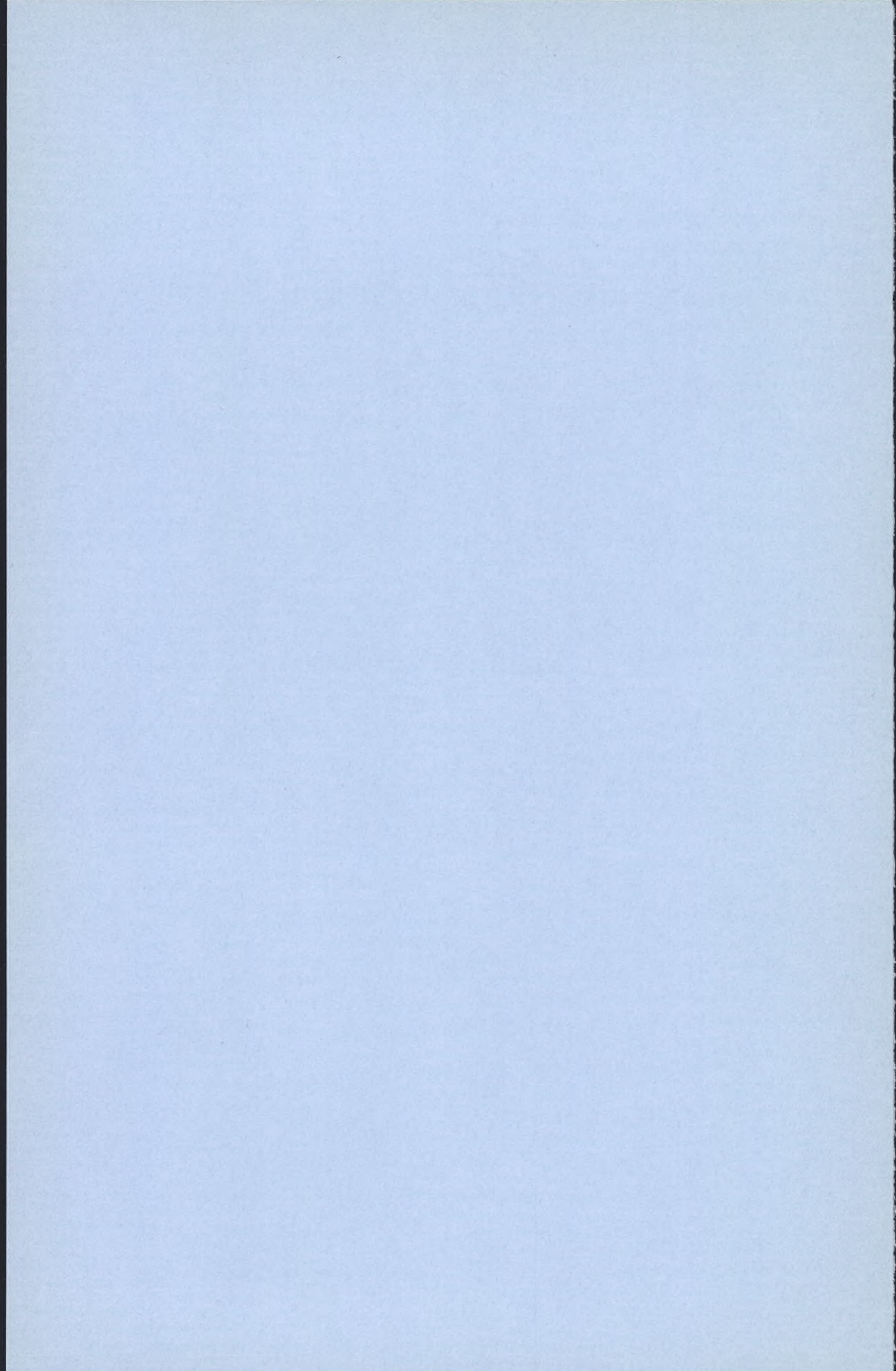
INOM SVENSK VERKSTADSINDUSTRI
1913—1963

AV

ULF OLSSON

GÖTEBORG

1971

MEDDELANDEN FRÅN EKONOMISK - HISTORISKA INSTITUTIONEN
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

24

REGIONALA LÖNESKILLNADER

INOM SVENSK VERKSTADSINDUSTRI
1913—1963

AV

ULF OLSSON

GÖTEBORG
1971

Det svenska välståndets utveckling 1925—1960

GÖTEBORG 1971

ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förteckning över tabeller, kartor och diagram	4
Inledning	7
Kap. I. Regionala löneskillnader	10
A. Utgångspunkter	10
B. Resultatredovisning	12
1. Utveckling i tiden	12
2. Jämförelse med andra undersökningar	18
3. Lönespridning	20
Kap. II. Analys av löneskillnader	22
A. Inledning	22
B. Avtalens roll	23
C. Verkstadsstorlek	26
D. Regional analys	27
1. Inledning	27
2. Regionernas ekonomiska utvecklingsgrad	28
3. Regionernas arbetsmarknad	35
4. Sammanfattning och slutsatser	39
Exkurs: Det lönestatistiska källmaterialet	43
Källor och litteratur	48
Tabellbilaga	51

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER, KARTOR OCH DIAGRAM

Förteckning över tabeller i text

A.	Löneläget 1963 inom metall- och verkstadsindustrin länsvis och för de fyra största städerna. Män	19
B.	Lönepredning mellan regioner	20
C.	Lönepredning mellan verkstäder inom vissa regioner och hela riket. Variationskoefficienter	21
D.	Lägsta ortgrupps minimilön i relation till högsta. Den högsta=100 . . .	23
E.	Samband mellan lörens höjd och antalet arbetare vid verkstäderna inom vissa regioner och i hela riket. Produktmomentkorrelation	26
F.	Samband mellan medellön och medeltal arbetare inom regionerna. Produktmomentkorrelation	26
G.	Samband mellan regionala variabler och lön	39
H.	Determinationskoefficienter	39
I.	Interkorrelation mellan vissa variabler. Produktmomentkorrelation . . .	40
J.	Antal verkstadsarbetare enligt officiell statistik och vid i undersökningen ingående verkstäder	44
K.	Antal verkstäder enligt officiell statistik och ingående i undersökningen	45
L.	Medeltal arbetare vid verkstäderna enligt officiell statistik och vid i undersökningen ingående verkstäder	45

Förteckning över tabeller i tabellbilaga

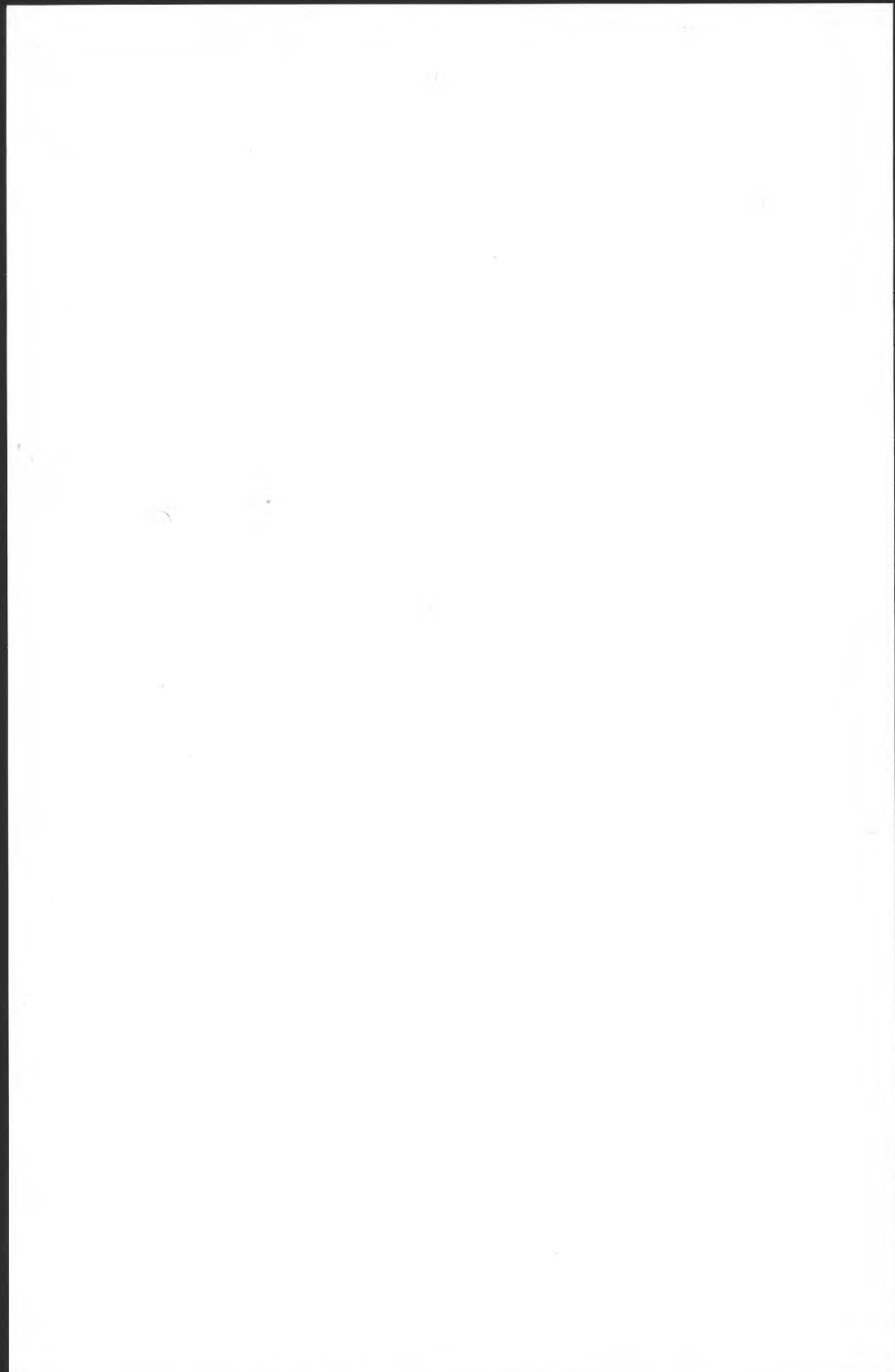
1.	Arbetsmarknadsstyrelsens kommunblocksanpassade A-regioner	53
2.	Antal ingående verkstäder inom regionerna 1913-1963	54
3.	Antal arbetare vid de ingående verkstäderna inom regionerna 1913-1963	55
4.	Medellöner inom regionerna och riket 1913-1963	56
5.	Medellönen för regionen i procent av landets medellön 1913-1963	57
6.	Regionens lön i procent av medellönen för samtliga regioner	58
7.	Minimilöner enligt centrala avtal för skilda ortgrupper. Yrkesarbetare. Öre/tim.	59
8.	Fördelning på regioner av de båda högsta dyrorternas verkstäder 1913-1963	60
9.	Medeltal arbetare vid verkstäderna inom regionerna 1913-1963	61
10.	Andel befolkning inom jordbruk med binärningar inom regionerna 1920 . .	62
11.	Andel befolkning inom jordbruk med binärningar inom regionerna 1930 . .	63

12. Andel befolkning inom jordbruk med binärningar inom regionerna 1950 . .	64
13. Andel befolkning inom jordbruk med binärningar inom regionerna 1965 . .	65
14. Tätortsgrad inom regionerna 1965	66
15. Sammanlagd nettoinkomst per fysisk person inom regionerna 1962	67
16. Arbetslösheten inom regionerna i april 1963	68
17. Befolkningsförändringar inom regionerna 1960-1963	69
18. Befolkningsförändringar inom regionerna 1950-1963	70

Förteckning över kartor och diagram

Karta 1. Arbetsmarknadsstyrelsens kommunblocksanpassade A-regioner .	11
Karta 2. Regionernas relativa medellön 1913	13
Karta 3. Regionernas relativa medellön 1920	14
Karta 4. Regionernas relativa medellön 1930	15
Karta 5. Regionernas relativa medellön 1949	16
Karta 6. Regionernas relativa medellön 1963	17
Diagram 7. Minimilöner för yrkesarbetare i skilda ortsgrupper	24
Diagram 8. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar och medellön 1920	29
Diagram 9. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar och medellön 1930	30
Diagram 10. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar 1950 och medellön 1949	31
Diagram 11. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar 1965 och medellön 1963	32
Diagram 12. Samband mellan tätortsgrad 1965 och medellön 1963	33
Diagram 13. Samband mellan nettoinkomst per fysisk person 1962 och medel- lön 1963	34
Diagram 14. Samband mellan andel arbetslösa i april 1963 och medellön 1963	36
Diagram 15. Samband mellan befolkningsförändringar 1960-1963 och medel- lön 1963	37
Diagram 16. Samband mellan befolkningsförändringar 1950-1963 och medel- lön 1963	38

INLEDNING

Inom svensk verkstadsindustri har arbetarnas lönebildning under större delen av 1900-talet försiggått inom fasta organisatoriska ramar. Praktiskt taget hela branschen har tillhört Sveriges Verkstadsförening och arbetarna har varit organiserade i Svenska Metallindustriarbetareförbundet. Mellan dessa båda organisationer har slutits centrala avtal, i vilka bl.a. minimilöner reglerats. Genom avtalen har arbetare av olika slag fått olika minimilöner, t.ex. beroende på kön, ålder eller grad av yrkeskunnighet. Likaså har verkstadens geografiska belägenhet medfört olikheter härvidlag, genom att en dyrortsgruppering gällt.

Verkstadsindustrin skiljer sig emellertid från många andra branscher genom att en stor del av den avtalsmässiga lönebildningen hänskjuts till det lokala planet. Delvis beroende på industrins heterogena karaktär sluts således kompletterande avtal vid varje arbetsplats. Parterna är vid förhandlingarna om dessa avtal bundna vid de centrala uppgörelserna, och organisationerna medverkar ibland genom ombud och på annat sätt vid de lokala avtalens tillkomst. Vid dessa förhandlingar kommer emellertid av naturliga skäl den lokala arbetsmarknadssituationen att spela en stor roll. Så är i ännu högre grad fallet vid de ackordsuppgörelser av mera tillfälligt slag, som i hög grad inom just denna bransch till sist avgör den utbetalda lörens storlek. Lönevariationerna är således resultatet av å ena sidan inflytande från de centrala avtalen, å den andra påverkan från marknadens krafter.

Frågan om olika faktorer inflytande på lönebildningen inom verkstadsindustrin har behandlats i en tidigare skrift, "Lönepolitik och lönestruktur. Göteborgs verkstadsarbetare 1920-1949".¹⁾ En grundläggande distinktion gjordes därvid mellan organisatoriska krafter och marknadskrafter, medan den traditionella grupperingen arbetsgivare contra

---

¹⁾ U. Olsson, Lönepolitik och lönestruktur. Göteborgs verkstadsarbetare 1920-1949.

arbetstagare ansågs mindre relevant för analysen. Inflytandet från organisationerna manifesterar sig främst i de centrala avtalen, vars lönepolitiska karaktär i stort får anses typisk även för den lokala inverkan organisationerna kan ha haft på lönebildningen. Marknadskrafterna däremot blir de speciella utbuds- och efterfrågevariationer som verkar på lönen. Man måste emellertid också vid en diskussion om olika inflytelser på lönerna beakta den institutionella ram, främst bestående av ren tradition, som tenderar att hålla lönerelationerna mellan olika arbetargrupper konstanta.

Utgångspunkten i undersökningen av lönepolitik och lönestruktur hämtades i organisationernas lönepolitiska agerande och de centrala avtal som slöts under perioden 1920–1949. Studiet koncentrerades därefter på relationerna mellan arbetare av olika kön, ålder och kompetens. Avtalens målsättningar jämfördes med det verkliga löneutfallet. Huvudresultatet av undersökningen blev, att de centrala avtalen inte i någon nämnvärd grad kunde visas ha påverkat lönestrukturen. Endast under 1920-talet, då arbetsgivarna kraftigt kunde påverka de centrala avtalens utseende, förelåg en viss överensstämmelse mellan lönestrukturens utveckling i avtalen och verkligheten. I övrigt var marknadskrafterna i hög grad bestämmande med en maximal dominans efter det andra världskriget. När löneglidningen under denna period sköt fart, utvecklades lönestrukturen stick i stäv mot rörelseriktningen i de centrala avtalen.

En analys av kraftspelet vid lönebildningen sker lämpligast genom en undersökning av lönestrukturen. Utgår man i stället från en genomsnittlig lönenivå visar det sig svårt att analysera orsakerna till utvecklingen. Arbetsgivarnas inflytande ökar nämligen vid en konjunkturdämpning, arbetstagarnas vid en uppgång i konjunkturerna, och det är svårt att avgöra om organisationerna eller marknaden orsakar löneförändringarna. Med lönerelationer mellan arbetargrupper som utgångspunkt kan man däremot lättare isolera inflytelserna från olika håll.

Föreliggande studie är ett försök att pröva resultaten ovan på en annan lönestruktur än den tidigare behandlade. Då gällde det relationerna mellan arbetare av skilda kategorier inom en stad, nu gäller det relationerna mellan skilda delar av landet. Framställningens första del är en kartläggning av regionala lönevariationer inom landet för vissa år under perioden 1913–1963. Manliga verkstadsarbetare i åldern

över 20 år, vilka klassificerats som yrkesarbetare, utgör underlag för undersökningen. Lönestatistiska uppgifter är hämtade från det statistiska grundmaterial, som insamlats av Sveriges Verkstadsförening och som legat till grund för statistiksammanställningar inför avtalsförhandlingarna. Omfattningen och den regionala fördelningen av materialet framgår av tabellerna 2 och 3 (se i övrigt exkurs s. 43). Källmässiga hänsyn begränsar perioden både bakåt och framåt i tiden. År 1913 är således det första år, från vilket enhetliga uppgifter av det använda slaget föreligger, och 1963 ansågs vid arbetets början vara ett lämpligt slutår med hänsyn till den sekretess som gärna vidlåder löneuppgifter från enskilda verkstäder. De däremellan valda åren är, liksom 1913 och 1963, sysselsättningsmässigt goda år och jämförelser dem emellan är fullt möjliga ur konjunkturrell aspekt. Valet av 1920 och 1930 ter sig naturligt med tanke på konjunkturcyklerna — det rör sig om relativa toppår, ej störda av krig. År 1949 har valts som ett år, fritt från världskrigets efterdyningar men ännu ej präglad av 1950-talets inflationistiska utveckling.¹⁾

Framställningens andra del är en analys av de regionala lönevariationerna, varvid av källmässiga skäl tyngdpunkten ligger på år 1963. För organisationerna har den regionala lönestrukturen inte varit av central betydelse, varför framställningen endast i begränsad utsträckning sysslar med lönepolitik. De centrala avtalen blir föremål för en analys, varvid det visar sig att de inte i någon nämnvärd grad kan ha påverkat den regionala lönestrukturen under 1960-talet. Intresset koncentreras därför på marknadskrafterna. Ett antal mått på regionernas ekonomiska status eller arbetsmarknadssituation prövas som förklaringsgrund till de regionala lönevariationerna. Avslutningsvis diskuteras de erhållna resultaten och de metodiska slutsatser som kan dragas för vidare forskning.

---

¹⁾ Konjunkturutvecklingen kan studeras i: Montgomery, Lundberg och Westerland-Beckman.

I. REGIONALA LÖNESKILLNADER

A. Utgångspunkter

För en beskrivning och analys av regionala lönevariationer i Sverige blir valet av geografiska enheter av avgörande betydelse. Enheterna bör inte vara så stora att de inom sig rymmer alltför stora skillnader i ekonomiskt hänseende, utan i stället helst har en ekonomisk homogenitet, vilket i regel rent administrativa indelningar saknar. Att för Sveriges del välja länen som enhet vore t.ex. inte lämpligt. Å andra sidan talar praktiska skäl för att man inte bör välja små, och därmed många, regioner för en undersökning. Kommuner eller kommunblock vore synnerligen besvärliga enheter att hantera.¹⁾ Många av dem skulle heller inte rymma den variabel som i detta fallet är aktuell, löner vid verkstadsindustri.

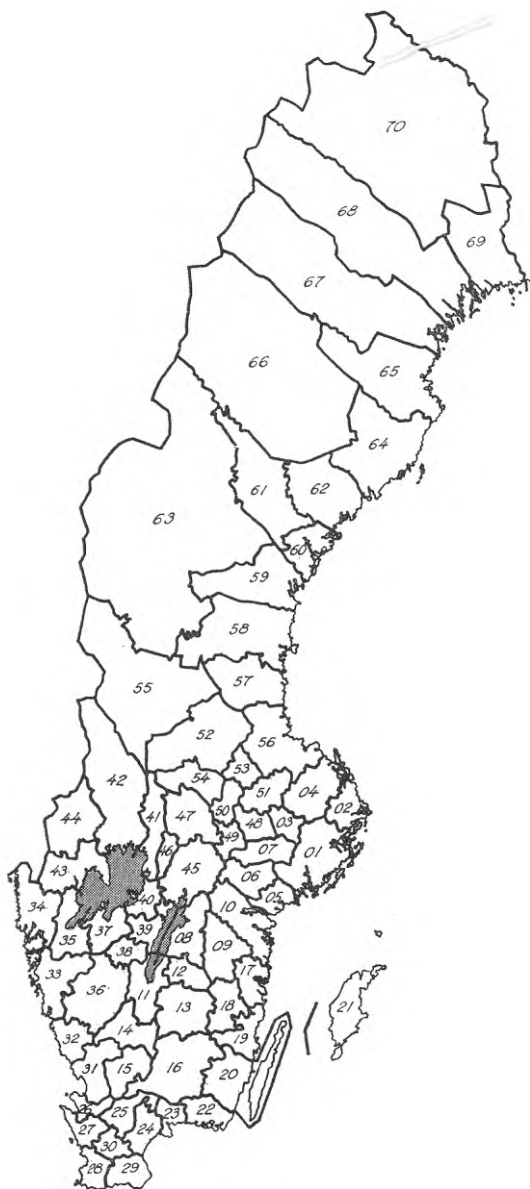
Ett alternativ med många fördelar utgör arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) A-regioner. De är från år 1967 till antalet 70 (se tab. 1 och karta 1). Utgångspunkten vid skapandet av regionerna var att kring centra, på vilka ställdes vissa krav i fråga om handel, skolor och sjukvård, gruppera områden där »befolkningen ur service- eller sysselsättnings-synpunkt är spontant inriktad mot centrum».²⁾ Material av typen trafikflödeskartor och tidningsspridningsuppgifter användes vid regionindelningen. De ursprungliga kraven på regioncentra och ett bestämt befolkningsunderlag inom regionen (30 000 inv.), har gjort att vissa norrlandsregioner blivit mycket stora och därmed heterogena, vilket bör hållas i minnet vid den följande analysen. För övrigt finns emellertid goda förutsättningar för att grupperingen i regioner är meningsfull vid ett studium av arbetsmarknadsfrågor.

Speciella svårigheter emanerar ur det förhållandet att man här har

---

¹⁾ Törnqvist, s. 45.

²⁾ Befolkning och näringsliv, s. 9 f. AMS Meddelanden från utredningsbyrån 1966:41 s. 66.

Karta 1. Arbetsmarknadsstyrelsens kommunblocksanpassade A-regioner.

Källa: AMS Meddelanden från utredningsbyrån 1966:14 bil. 1.

att göra med en historisk undersökning. Pga förändrade kommunikationsförhållanden bör rimligen de stora tätorternas influensområden ha varit avsevärt mindre under 1900-talets första decennier än senare, vilket kunde motivera olika regionstorlek för olika perioder. Kravet på jämförbarhet över tiden går dock före; samma regioner utnyttjas för hela undersökningen.

De använda regionerna är anpassade till kommunblocken, vilket är en avgjord fördel när det gäller att jämföra lönestrukturen med uppgifter från den officiella statistiken. Vidare har AMS under senare år publicerat egen statistik, direkt baserad på A-regionerna, vilken skall utnyttjas i det följande.

B. Resultatredovisning

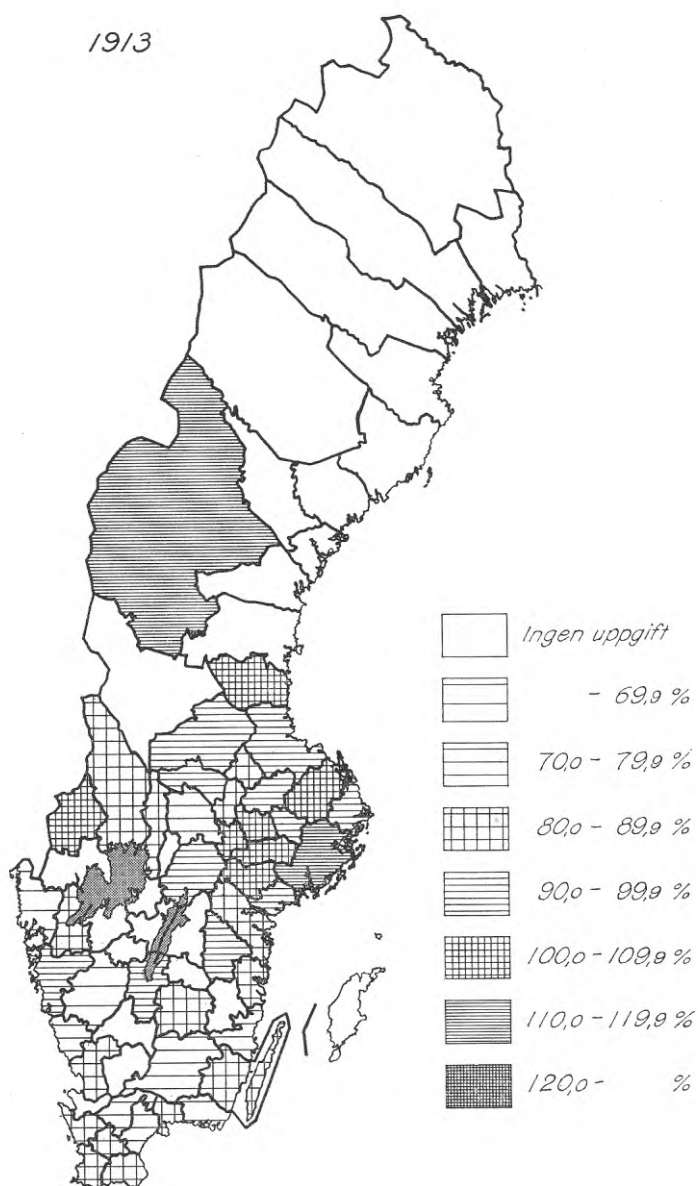
1. Utvecklingen i tiden.

Som mått på regionernas löneläge har uträknats medellöner, vilka vägts med hänsyn till antalet yrkesarbetare vid de skilda verkstäderna (se tab. 4). För att möjliggöra jämförelser mellan undersökningsåren har regionernas medellöner uttryckts i procent av hela landets vägda medellön (tab. 5).¹ Denna procentuella fördelning illustreras med hjälp av skrafferade kartor för de skilda åren (kartorna 2-6).

Vid tolkningen av kartbilderna bör man hålla i minnet att antalet verkstäder är mycket litet inom många regioner under de första undersökningsåren. Framför allt gäller detta 1913. Resultaten blir pga slumpvariationerna osäkrare dessa år. Skrafferingen av stora regioner kan ibland vara baserad på någon eller några tätt liggande verkstäder, vilket för ögat kan ge ett förvillande intryck av landets lönegeografi.

Huvudintrycket av kartorna är att den regionala lönestrukturen förändrats föga genom åren. Visserligen kan man finna exempel på förändringar, såsom stegringen efter andra världskriget av den relativa lönen inom Linköpingsregionen (9), Eslövsregionen (30) och Uddevalla-regionen (34). Vissa huvuddrag är dock genomgående. Således finner man höga löner i Stockholm/Södertäljeregionen (1), i allt högre grad Göteborgsregionen (33) och en serie mellansvenska regioner, framför allt i Mälardalen, t.ex. Katrineholm (6), Västerås (48), Köping (49) och Örebro (45). Höga tal finner man vidare i regioner i Norrland, där företrädesvis kustområdena är representerade.

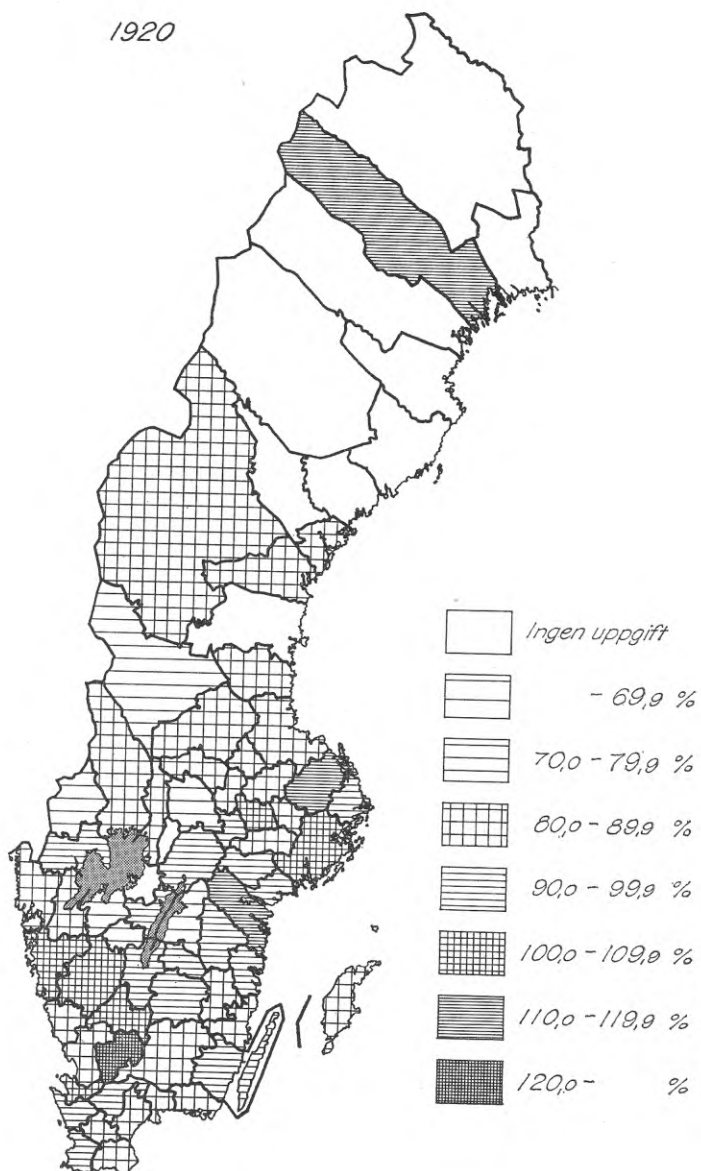
¹) En verkstad med många yrkesarbetare påverkar således en regions eller landets medelvärde mer än en med få.

Karta 2. Regionernas relativa medellön 1913. Landets medellön = 100.

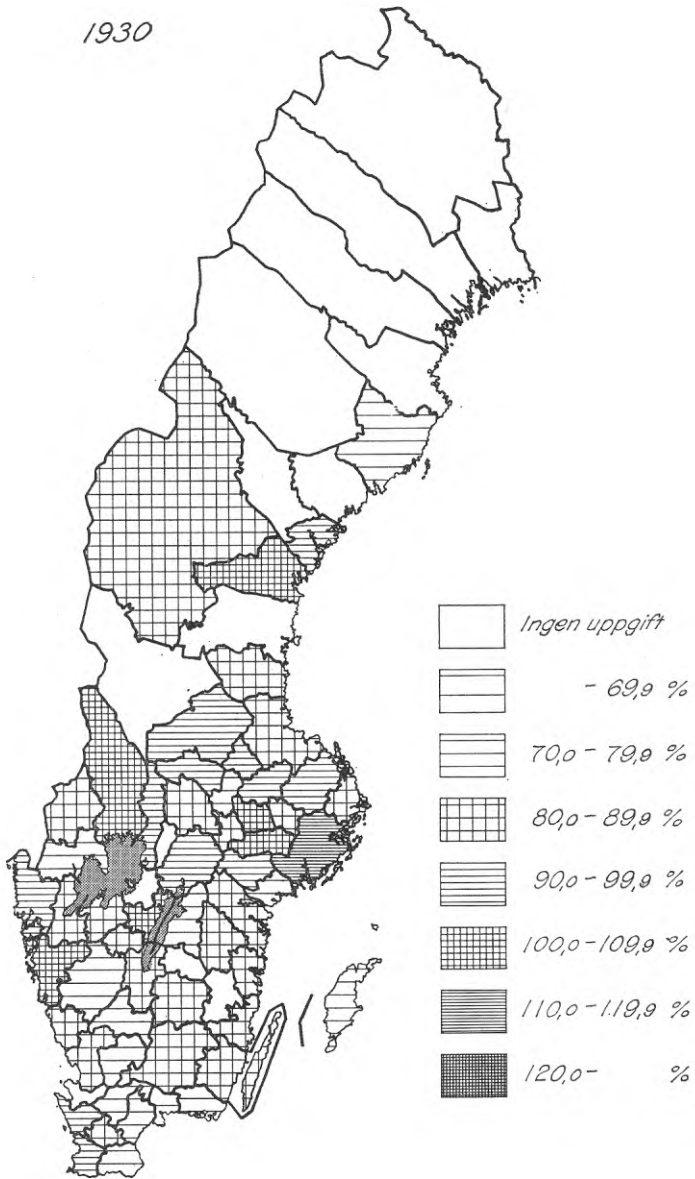
Källa: Tabell 5.

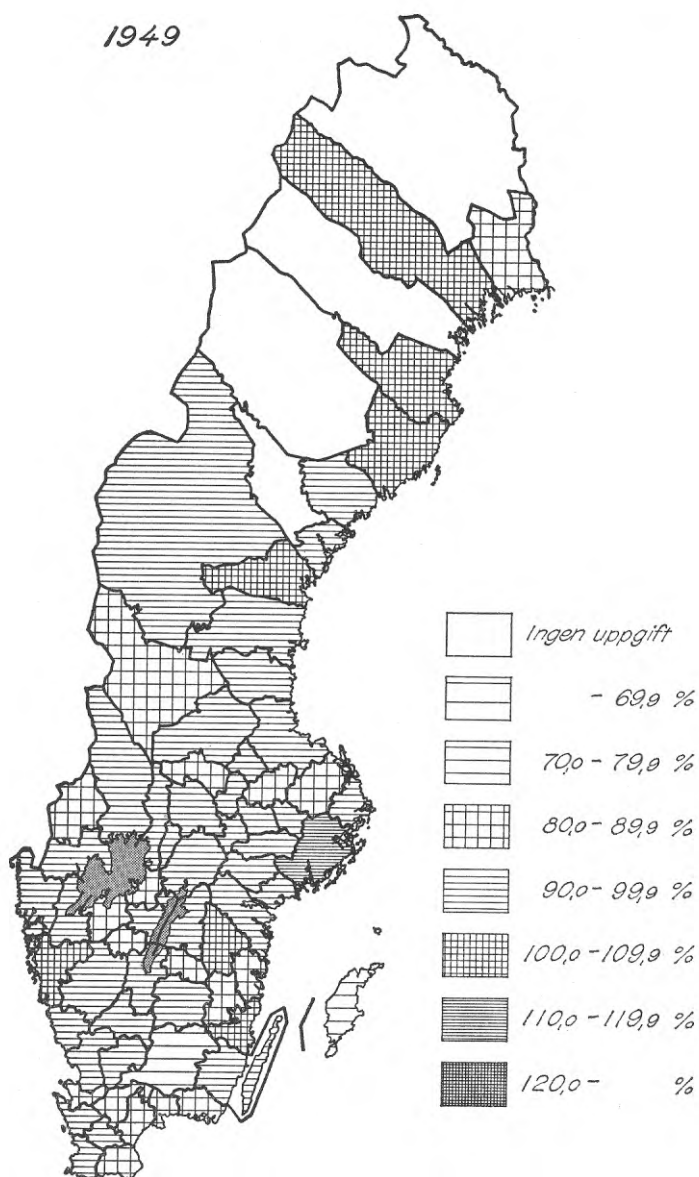
Karta 3. Regionernas relativa medellön 1920. Landets medellön = 100.

Källa: Tabell 5.

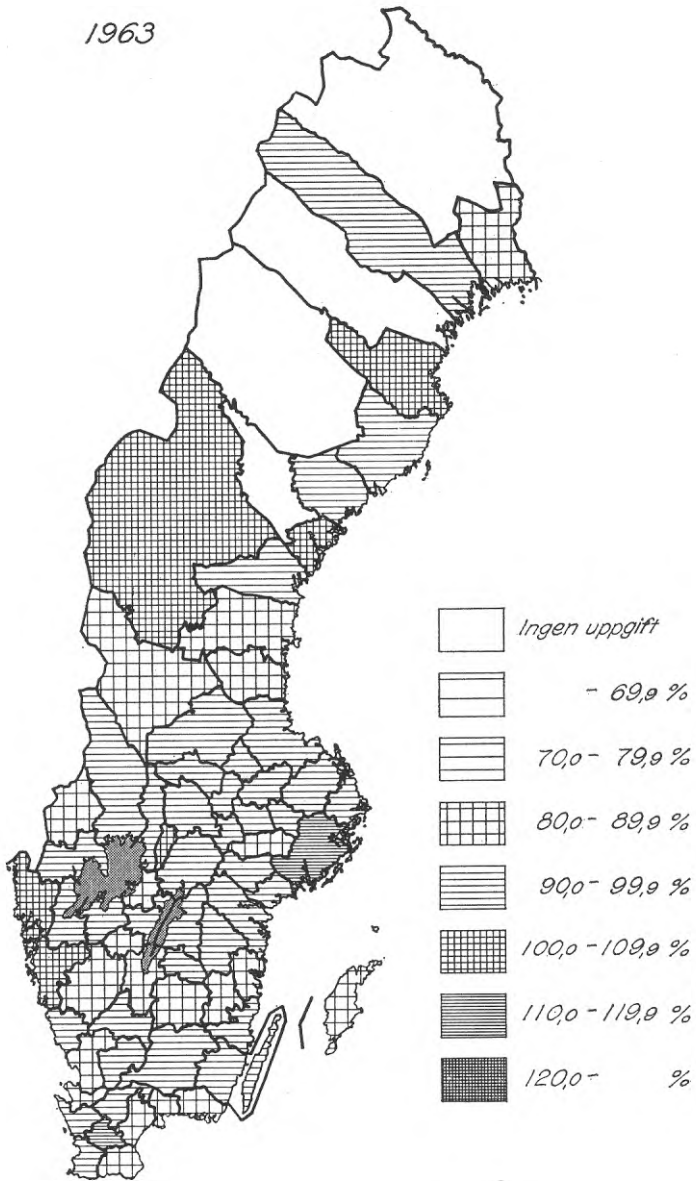
Karta 4. Regionernas relativa medellön 1930. Landets medellön = 100.

Källa: Tabell 5.

Karta 5. Regionernas relativa medellön 1949. Landets medellön = 100.

Källa: Tabell 5.

Karta 6. Regionernas relativa medellön 1963. Landets medellön = 100.

Källa: Tabell 5.

Låga medellöner redovisas i stort sett under hela perioden för sydöstra Sverige, främst regionerna Växjö (16), Västervik (17), Hultsfred/Vimmerby (18), Visby (21), Karlskrona (22), Karlshamn (23), Kristianstad (24), Hässleholm (25) samt Ystad/Simrishamn. Dessutom visar sig områden i Skaraborgs, Älvsborgs och Hallands län ha relativt låga löner. Så är fallet beträffande Halmstad (31) och Falkenberg/Varberg (32) liksom Borås (36), Lidköping/Skara (37) och Falköping (38). Vidare föreligger låga löner i enstaka regioner i västra Mellansverige, t.ex. Arvika (44), Mora (55), Lindesberg (47) och Fagersta (50).

Den regionala lönestrukturens huvuddrag förändras inte på något entydigt sätt. Smärre förändringar sker mellan undersökningsåren, men bilden har hela tiden två centra för hög lön, det viktigaste kring Stockholm, det andra, av växande betydelse, vid Göteborg. Mellan dem ligger ett stråk av relativt höga löner, liksom ett sådant sträcker sig mot Norrland. Utanför dessa områden, främst i sydöstra Sverige, har lönerna en tendens att ligga lågt.

2. Jämförelse med andra undersökningar.

Före 1960-talet publicerades ingen officiell lönestatistik, som medgav regionala lönejämförelser. Normalt var arbetsmarknadsparternas lönestatistik grupperad i avtalsområden eller dyrorter, vilket i regel var samma sak, och ett antal större städer.¹⁾

För en utredning bearbetades 1960 års lönestatistik från Svenska Arbetsgivareföreningen så att en med avseende på branschfördelning standardräknad jämförelse kunde erhållas dels för ett antal städer, dels för länen.²⁾ Högst lön redovisades för Stockholms län, mer än 90% av denna uppvisade Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Ett låglöneområde utgjordes av Hallands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län tillsammans med Skaraborgs län. Övriga Götaland och Svealand bildade en mellangrupp.

I sina huvuddrag överensstämmer ovanstående bild av de regionala variationerna med den i föreliggande undersökning erhållna. Fördelen

¹⁾ SOS Löner har en geografisk uppdelning på län samt de tre storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö. Rapport angående förbättrad lönestatistik för arbetare, s. 13 ff.

²⁾ Törnqvist, s. 336.

av att utnyttja mindre regioner, såsom skett i det senare fallet, framgår emellertid t.ex. i Älvsborgs län, där betydande skillnader mellan Trollhättan/Vänersborgsregionen och Boråsregionen föreligger, eller i Skaraborgs län, där Skövde-regionen skiljer sig från Mariestadsregionen. I båda fallen döljs dessa skillnader i länsmedeltalen.

Statistiska centralbyrån publicerade år 1965 en länsvis bearbetad lönestatistik avseende löneläget för vuxna industriarbetare år 1963.¹⁾ Tidigare hade man endast redovisat fördelningen på dyrortsgrupper. Ingen standardräkning med avseende på branscher företogs. Håller man sig till länsstatistiken för metall- och verkstadsindustri (se tab. A), finner man hög lön inom Stockholms, Västerbottens, Norrbottens, Göteborgs och Bohus samt vissa län i Mellansverige. Lägst är lönen i södra och östra Sverige, Hallands och Skaraborgs län. Även här framträder en god överensstämmelse med föreliggande undersökning.

Tabell A. Löneläget 1963 inom metall- och verkstadsindustrin länsvis och för de fyra största städerna. Män. Riksgenomsnittet för alla branscher = 100.

Sthlm med förorter	117	Hallands län	97
Sthlms län exklusive		Göteborg med förorter	118
Sthlm med förorter	109	Göteborgs och Bohus län	
Uppsala län	100	exkl. Göteborg med förorter	106
Södermanlands län	101	Älvsborgs län	100
Norrköping	93	Skaraborgs län	96
Östergötlands län exklusive		Värmlands län	98
Norrköping	98	Örebro län	102
Jönköpings län	97	Västmanlands län	101
Kronobergs län	97	Kopparbergs län	102
Kalmar län	95	Gävleborgs län	102
Gotlands län	81	Västernorrlands län	100
Blekinge län	95	Jämtlands län	102
Kristianstads län	94	Västerbottens län	109
Malmö	104	Norrbottens län	107
Malmöhus län exklusive		Hela riket	104
Malmö	98		

Källa: Fackföreningsrörelsen 1965:22 s. 257 f.

¹⁾ Bearbetad i Fackföreningsrörelsen 1965:22, 23, samt i Interlokala löneskillnader.

Likformigheten i den geografiska lönestrukturen mellan standardräknade industriarbetarlöner, metall- och verkstadsindustriarbetarlöner och föreliggande undersökning är i och för sig inte överraskande men förtjänar att understrykas. Den styrker nämligen tankegången att man för början av 1960-talet får en representativ bild av löneläget i skilda delar av Sverige genom att utnyttja det från Sveriges Verkstadsförening hämtade källmaterialet.

Såväl den på SAF:s material baserade som den på Statistiska centralbyrån utförda undersökningen särskiljer vissa större städer. Frånsett Stockholm, Göteborg och Malmö visar sig avvikelser i lön gentemot det län i vilket staden ligger vara måttlig. Föreliggande studie utnyttjar regioner, mindre än län. Regionerna är dessutom centrerade kring de större städerna, varför det inte har ansetts nödvändigt med någon separat studie av städernas löneförhållanden.

3. Lönespridning.

Kartorna ger ett intryck av att löneskillnaderna mellan regionerna minskat under undersökningsperioden. Intrycket bekräftas vid en beräkning av variationskoefficienterna för regionmedelvärdena.¹⁾

Tabell B. Lönespridning mellan regioner.

	Standardavvikelse öre/tim	Vägd medellön för riket öre/tim	Variationskoefficient
1913	6,7	55	12,2
1920	12,0	118	10,2
1930	13,7	138	9,9
1949	18,4	276	6,6
1963	51,4	797	6,4

Källa: Tabell 4.

Utjämnningen mellan regionerna har pågått under hela perioden, främst dock mellan 1930 och 1949, medan det efter 1949 tycks ha skett små förändringar.²⁾ Det bör dock påpekas, att de långa intervallen mellan undersökningsåren gör resultaten något osäkra på kortare sikt.

¹⁾ Variationskoefficienterna beräknas som standardavvikelsen $\left(\sqrt{\frac{\sum(x-M)^2}{N}}\right)$ dividerad med medelvärdet, varefter kvoten multipliceras med 100. Därigenom möjliggörs jämförelser mellan perioder av skilda lönelägen.

²⁾ Den årliga genomsnittliga minskningen är störst mellan 1930 och 1949.

Diskussionen om spridningen mellan regionerna leder in på frågan om utjämnningen har åtföljts av eller beror på en allmän utjämnning mellan de enskilda verkstäderna. En uträkning av variationskoefficienter för verkstäder inom de regioner, där flest verkstadsarbetare redovisas, presenteras i tabell C.

Tabell C. Lönespridning mellan verkstäder inom vissa regioner och hela riket.
Variationskoefficienter.

	Stockholm (1)	Göteborg (33)	Malmö (28)	Eskilstuna (7)	Riket
1913	11	11	13	9	18
1920	27	17	18	12	24
1930	18	15	13	13	20
1949	12	10	11	13	17
1963	21	13	10	17	22

Källa: Verkstadssammandrag. VFA.

Anm.: Ovägd medellön har använts för deflateringen, eftersom vid beräkning av standardavvikelsen ingen vägning skett med hänsyn till antal yrkesarbetare.

Över perioden som helhet kan ingen klar tendens utläsas, även om en fallande trend föreligger 1920–1949. Detta innebär att den regionala nivelleringen inte åtföljts av någon allmän nivellering mellan enskilda verkstäder.

II. ANALYS AV LÖNESKILLNADER

A. Inledning

Skillnader i löneläge mellan olika delar av ett land kan ha flera orsaker. Den näringsgeografiska strukturen varierar, vilket påverkar ett lönegenomsnitt för en region. Därest gruvindustri eller livsmedelsindustri är den dominerande näringsgrenen får stora följder för den genomsnittliga lönenivån. Det handlar i så fall om strukturella olikheter, vilka bör elimineras, om syftet med löneundersökningen är att beskriva regionala variationer i egentlig mening, dvs sådana som föreligger mellan ur andra synpunkter jämförbara arbetare. Elimineringen kan ske med hjälp av ett vägningsförfarande, där hänsyn tas till regionens näringsstruktur. En sådan operation blir med nödvändighet relativt svår och behäftad med svagheter.¹⁾

En annan, om den förra påminnande orsak till regionala lönevariationer är skillnader i arbetskraftens sammansättning. Det kan gälla ålderssammansättning, andel kvinnor och det relativa inslaget av kvalificerad arbetskraft. På liknande sätt som beträffande näringsstrukturen kan även en sådan inverkan elimineras, vilket kräver detaljerade uppgifter om arbetskraftens sammansättning. En i amerikansk litteratur ofta diskuterad orsak till lönevariationer utgör varierande facklig organisationsgrad hos arbetskraften. För svenska förhållanden är detta problem mindre.²⁾

Ett alternativ till det ovan skisserade sättet att eliminera strukturella olikheter mellan regioner är att för undersökningen välja helt jämförbara individer. Man begränsar därvid till antalet de ingående arbetarna, en nackdel som motverkas av ökad precision. De i föregående kapitel

---

¹⁾ Deane går tillväga på detta sätt i sina försök att få fram rena regionala löneskillnader. Jämför även Törnqvist, s. 336.

²⁾ International Encyclopedia of the Social Sciences, vol. 16, s. 411 ff. En summering av problemen kring fackföreningsrörelsens roll föreligger hos Lewis.

presenterade lönerna gäller personer inom samma industribransch, av samma kön, i samma åldersgrupp, av samma kvalifikationsgrad. De bör således kunna vara rättvisande termometrar för lönetemperaturen inom sina regioner. Den fortsatta analysen bygger på antagandet, underbyggt av jämförelser med resultaten från andra geografiska löneundersökningar (s. 18 f.), att de presenterade lönesiffrorna ger uttryck för i egentlig mening regionala löneskillnader, till vilka regionalt bundna förklaringar skall finnas.

I detta kapitel skall vissa variabler, karaktäriserande regionernas ekonomiska utvecklingsgrad och arbetsmarknadssituation, ställas mot lönevariationerna. Dessförinnan kommer emellertid avtalens roll att diskuteras, liksom den roll verkstadsstorleken kan ha spelat för lönen.

B. Avtalens roll

Samtliga behandlade arbetare har sorterat under de mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet slutna riksavtalen. I dessa har stadgats till vilken ortsgrupp verkstadsorterna skall föras, och minimilönerna har varierat mellan ortsgруппerna.

Den aktuella ortsgroupsindelningen framgår av tabell 7 där även minimilönerna för yrkesarbetare är redovisade. Relationerna mellan minimilönerna för de nämnda yrkesarbetarna illustreras i diagram 7. Kurvornas lutning visar, att ingen avgörande förändring skett i överenskommelsen mellan parterna beträffande ortsgroupsernas relativa löneläge. Förhållandet åskådliggörs ytterligare i tabell D där den lägsta gruppens minimilön uträknats i relation till den högsta.

Tabell D. *Lägsta ortsgroups minimilön i relation till högsta. Den högsta = 100.*

1913	1920	1930	1949	1963
82	92	84	88	92

Källa: Tabell 7.

Spännvidden mellan minimilönerna visar sig på längre sikt i stort sett vara oförändrad, med en nivellering 1913-1920 och efter 1930, och pendlar mellan 8 och 18% av den högre lönen.

I vilka områden har då verkstadsorterna med högre minimilön legat?

I tabell 8 kan man studera fördelningen på regioner av de båda högsta dyrorternas verkstäder.

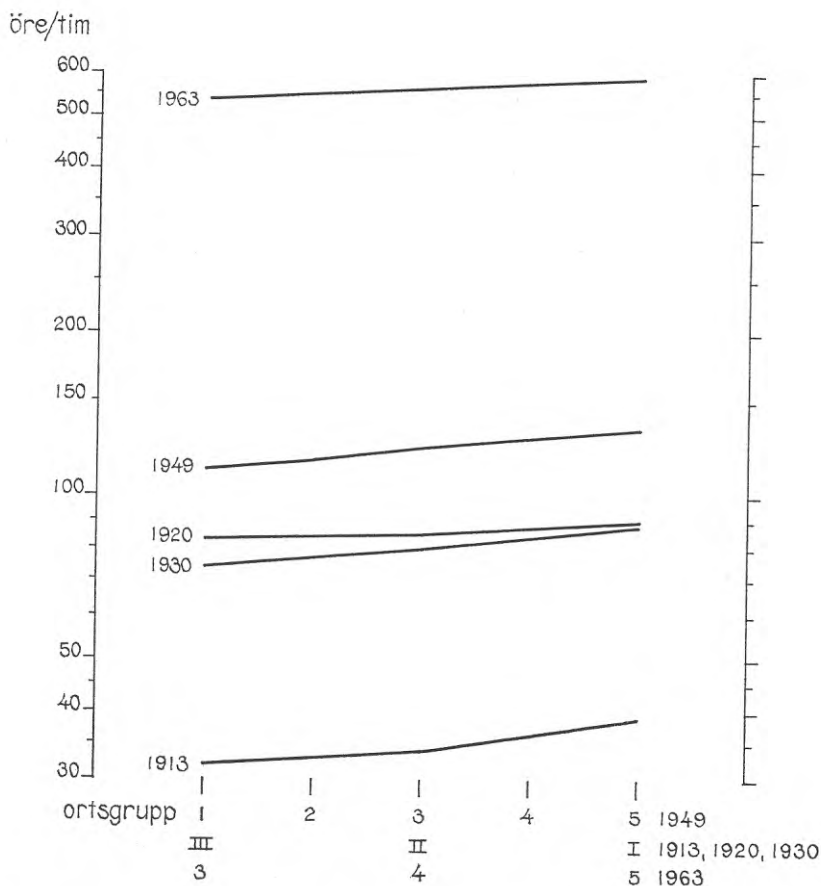

Diagram 7. Minimilöner för yrkesarbetare i skilda ortsgupper.

Källa: Tabell 7.

Under den studerade perioden har en påtaglig förändring skett. Fram t.o.m. 1930 har de högre minimilönerna tillämpats på orter spridda över hela landet utan synbart geografiskt mönster. Senare sker en förskjutning mot Norrland, så att regionerna 59-70 tillsammans med Stockholmsregionen och i viss mån Göteborgsregionen blir representerade.

En jämförelse mellan minimilönernas geografiska fördelning år 1963 och den regionala lönestrukturen, sådan den skildrades i föregående kapitel, ger vid handen klara likheter. Skall man då se avtalens bestäm-

melser om minimilöner som en huvudorsak till de regionala lönevariationerna? Mycket talar för att man inte bör göra det.

För det första bygger hela avtalssystemet inom verkstadsindustrin på att ett »golv» av minimilöner läggs, varefter genom lokala förhandlingar och tillfälliga ackordsuppgörelser den egentliga lönen bestäms.¹⁾ Undersökningar har visat, att vad som kan kallas marknadskrafter i motsats till organisatoriska krafter därvid får stort spelrum. Under tider av stor efterfrågan på arbetskraft och stigande löner ökar avståndet från den utbetalda lönen ner till minimilönerna, vilka närmast får karaktären av säkerhetsnät.²⁾ De i föreliggande undersökning valda åren är alla högkonjunkturår.

Det är under alla omständigheter klart att inte minimilönerna räcker till som förklaring till den påtagligt stabila regionala bilden genom åren, eftersom geografiska förskjutningar skett i de förra. Dessutom räcker de inte som förklaringar till variationer mellan ett stort antal regioner under den senare delen av undersökningsperioden: år 1963 har 53 av de undersökta regionerna haft samma avtalsenliga minimilön.³⁾

Vidare bör man ta i betraktande grunderna för indelningen i dyrorter i avtalen. Genomgående har den officiella dyrortsgrupperingen legat till grund för avtalens indelning. Krav vid förhandlingar om flyttning av orter mellan avtalsgrupper har motiverats med ortens dyrhet, varvid de officiella siffrorna dragits fram.⁴⁾ Prisnivån inom en ort har påverkats av en mängd faktorer, av vilka några nedan skall prövas som förklaringsgrunder för lönenivån. Att söka förklara lörens höjd med prisernas, vilket skulle ske om avtalen kunde visas ha haft påtagligt inflytande,

1) U. Olsson, s. 25. Jämför inledningen s. 7.

2) U. Olsson, s. 143 not 1, s. 145 ff.

3) Analysen kommer i det följande nästan uteslutande att gälla år 1963.

4) Den i tabell 7 noterade förskjutningen av avtalens ortsindelning motsvaras av förändringar i den officiella dyrortsindelningen. Före tillkomsten av denna utarbetade Sveriges Verkstadsförening egna dyrortsberäkningar till ledning vid lönesättningen. Den officiella dyrortsgraderingen tillkom 1919 och avsåg att utjäma statstjänstemännens levnadsomkostnader genom en sjugradig löneskala. År 1931 tillkom en grupp, 1935 ytterligare en. Vid slutet av 1940-talet reducerades antalet grupper till fem och genom borttagande av den lägsta gruppen 1954 och 1962 återstod tre grupper 1963. Enligt denna indelning tillhör hela Sverige söder om Medelpad-Härjedalen den lägsta gruppen med undantag av Göteborgsområdet och Stockholmsområdet. Till högsta dyrort hör endast Storstockholm och inre och norra Norrland. Styrman, s. 153, 205, 373. SOU 1937:32 s. 7 ff.; SOU 1951:7 s. 9, 103, bil. 3 s. 113; SOU 1957:42 s. 47.

ter sig därför metodiskt mindre tillfredsställande. Eventuella samband beror på gemensamma bakomliggande faktorer, vilka påverkar priser och löner, varefter avtalen på avsevärt avstånd kodifierar verkligheten.

C. Verkstadsstorlek

En egenskap hos de i undersökningen ingående verkstäderna, vilken kan tänkas vara ojämnt fördelad mellan regionerna och skulle kunna ha inverkan på lörens höjd, är antalet anställda vid arbetsplatsen. För att utröna huruvida något samband mellan lön och verkstadsstorlek föreligger, har produktmomentkorrelationen uträknats för de skilda regionerna och hela riket. En sammanställning för de största regionerna och riket redovisas i tabell E.

Tabell E. *Samband mellan lörens höjd och antalet arbetare vid verkstäderna inom vissa regioner och i hela riket. Produktmomentkorrelation.¹⁾*

	Stockholm	Göteborg	Eskilstuna	Malmö	Riket
1913	0,34	0,69	0,53	0,15	0,28
1920	-0,26	-0,02	-0,33	0,02	-0,03
1930	0,06	-0,01	0,18	0,21	0,11
1949	-0,11	0,16	-0,19	0,04	0,05
1963	0,06	0,15	0,05	0,08	0,09

Källa: Verkstadssammandrag. VFA.

Något genomgående samband, vare sig positivt eller negativt, mellan verkstadsstorlek och lön kan ej utläsas av korrelationskoefficienterna, även om siffrorna 1913 och 1920 är höga för vissa regioner.

Om man behandlar regionerna som enheter och undersöker sambandet mellan regionernas genomsnittliga verkstadsstorlek och vägda medellön, erhålles det i tabell F redovisade resultatet.

Tabell F. *Samband mellan medellön och medeltal arbetare inom regionerna. Produktmomentkorrelation.*

1913	1920	1930	1949	1963
-0,10	0,24	0,33	0,04	0,10

Källa: Tab. 6 och 9.

$$1) r_{xy} = \frac{\sum (x - M_x)(y - M_y)}{n S_x S_y}$$

Inte heller vid denna undersökning erhålles något samband mellan lön och verkstadsstorlek, åtminstone inte efter 1930.

För den senare delen av undersökningsperioden förklaras i varje fall inte lönevariationerna mellan regionerna av variationer i storlek hos verkstäderna. Andra egenskaper än storlek kan tänkas ha betydelse för lönen. Dessa andra egenskaper hos verkstäderna diskuteras mot slutet av följande avsnitt, vilket kommer att ta upp frågan om vilken betydelse regionernas ekonomiska karaktär kan ha haft för lönestrukturen.

D. Regional analys

I. Inledning.

Syftet med detta avsnitt är att genom ett studium av regionerna söka finna förklaringar till de observerade olikheterna i deras medellöner. Dels skall lönevariationerna ställas mot vissa variabler, som kan sägas beskriva regionernas grad av ekonomisk utveckling, dels skall löneläget jämföras med enkla mått på arbetsmarknadssituationen inom de olika regionerna. Det rör sig om mått, som är relativt vanliga vid analyser av detta slag, såsom näringslivets struktur, inkomstförhållanden, arbetslöshet och befolkningsförändringar.¹⁾

De beräkningar av korrelationskoefficienter som företas mäter endast räta samband, dvs sådana som i ett prickdiagram yttrar sig i att observationerna faller utmed en rät linje. Mer komplicerade samband påverkar inte koefficienten, vilket bör hållas i minnet. Inte heller företas någon form av variabeltransformation. Vidare uttalas härmed en generell reservation mot kausalresonemangen i det följande. Ett samband mellan två variabler behöver inte bero på att den ena påverkar den andra. En tredje, gemensam, bakomliggande faktor kan vara orsaken till sambandet. En diskussion om värdet av resultaten förs i slutet av kapitlet.

Erforderliga data för regionerna är svåra att erhålla för tidigare perioder än 1960-talet. Till följd härav kommer analysen nästan uteslutande att gälla 1963 års lönestruktur. Det lönestatistiska källmaterialet är också mest fullständigt vad beträffar antalet regioner detta år.²⁾

1) Se exempelvis *Encyclopedia of the Social Sciences* vol. 16 s. 411 ff. Jämför även Bry, s. 106 f., Weatherford, passim och Wolfson, passim. Beträffande svenska förhållanden se I. Olssons artikel s. 261 i *Fackföreningsrörelsen och Interlokala lönevariationer* s. 35-37.

2) Se tabell 2 och 3 samt exkurs.

Vid undersökningen av eventuella samband mellan variablerna transponeras av praktiska skäl alla data till procent av medelvärdena för samtliga regioner, varför alla variabler har medelvärdet 100.¹⁾ Koefficienter för produktmomentkorrelationen uträknas, och fördelningen av värdena illustreras med hjälp av prickdiagram i koordinatsystem (x = den oberoende variabeln, y = lönen).

2. Regionernas ekonomiska utvecklingsgrad.

För att karaktärisera regionernas utvecklingsgrad skulle man kunna tänka sig att utnyttja andelen arbetande inom olika sektorer av näringslivet. Så är t.ex. andelen sysselsatta inom industri en stundom utnyttjad parameter.²⁾ Då inbegrips emellertid inte alltid de inom servicenäringar och förvaltning sysselsatta, vilket är olämpligt, då en förskjutning mot serviceyrken eller förvaltning inte kan ses som ett tecken på ekonomisk stagnation.³⁾ Såsom ett bättre alternativ har här i stället valts att inom regionerna jämföra lörens höjd med andelen sysselsatta inom jordbruk med binäringar. Den bakomliggande hypotesen är att områden med jordbruk eller skogsbruk som dominerande näring är ekonomiskt mindre utvecklade och till följd härav kan tänkas ha ett lägre löneläge. Därtill kommer att dessa näringar under de senaste decennierna har kännetecknats av ett minskat arbetskraftsbehov, vilket kan ha haft en liknande effekt på lönen.^{4.)}

Genom en omgruppering av folkräkningarna 1920, 1930, 1950 och 1965 på så sätt, att kommuners och församlingars befolkningstal förts till de 70 aktuella regionerna, har i föreliggande studie möjlighet skapats

1) Regionernas vägda medellöner har således fått utgöra underlag för ett ovägt riksmedelvärde.

2) Ohre-Aldskogius, s. 60.

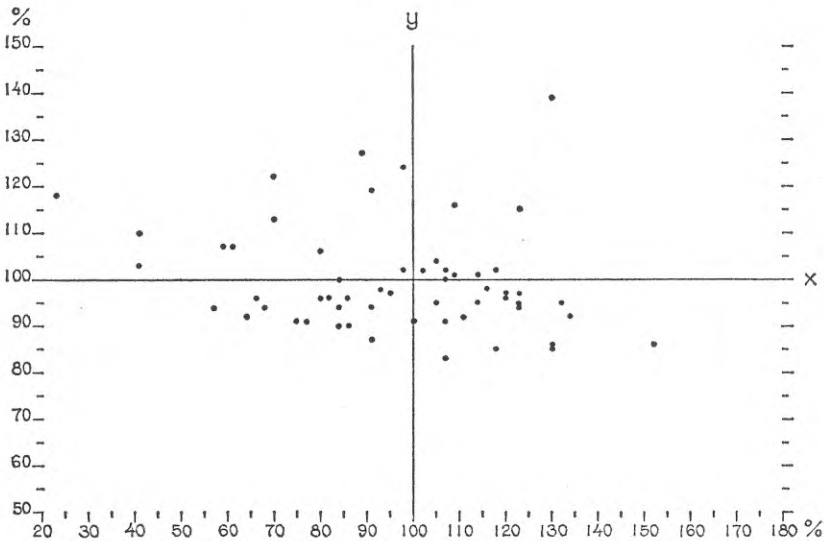
3) Storstadsområdena kännetecknas av en stagnerande andel industrianställda. Törnqvist, s. 52 ff.

4) Höök, s. 44 ff., Holmberg, s. 38 f., Jakobsson, Folkräkningarna har vid kontroller visat sig osäkra vad beträffar yrkesklassificering. (Ett antal proseminarieuppsatser vid ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs universitet har sysslats med frågan.) Först i 1920 års räkning hänförs befolkningen till näringsgrenar, inte individuella yrken. (SOS Folkräkningen 1920 s. 3, 10-14, SOS Folkräkningen 1930 s. 7 f.) Även därefter har det kvarstått osäkerhet, fr.a. inom industri, hantverk och handel. Man kan dock anta att den grova indelningen mellan ordbruk med binäringar och övriga är relativt säker.

att utföra jämförelser för 1920, 1930, 1949 och 1963.¹⁾ Resultaten redovisas i tabell 10-13 och diagram 8-11.

x = antal sysselsatta inom jordbruk med binärningar 1920

y = medellöner 1920

$$r_{xy} = -0,22$$

Diagram 8. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar och medellön 1920.

Källa: Tabell 6 och 10.

År 1920 är sambandet mellan lön och andel jordbruksbefolkning svagt ($r_{xy} = -0,22$). På diagram 8 syns att observationerna är spridda utan påtagligt mönster.²⁾ År 1930 föreligger ett starkare samband ($r_{xy} = -0,57$). Därefter faller koefficienterna till $-0,40$ år 1949 och $-0,32$

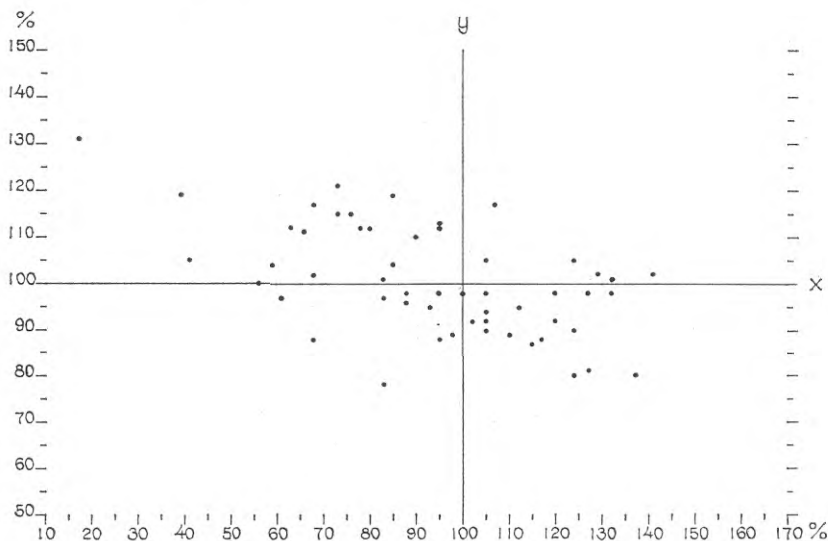
1) Förändringar i näringsstrukturen är en relativt långsam process, varför ett eller två års differens mellan observationerna kan tolereras.

2) Region 15 har sitt markant höga löneläge pga en filfabrik i Traryd, vilken tydligen, förutsatt att källmaterialet är korrekt, haft speciellt högvärlödade yrkesarbetare.

x = antal sysselsatta inom jordbruk med binäringar 1930

y = medellöner 1930

$$r_{xy} = -0,57$$

Diagram 9. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binäringar och medellön 1930.

Källa: Tabell 6 och 11.

år 1963, samtidigt som spridningen i lön mellan regionerna minskar.¹⁾

Beträffande år 1963 finner man att regionerna 30 (Eslöv), 34 (Uddevalla) och 63 (Östersund) avviker mest från en provisorisk rät regressionslinje.²⁾

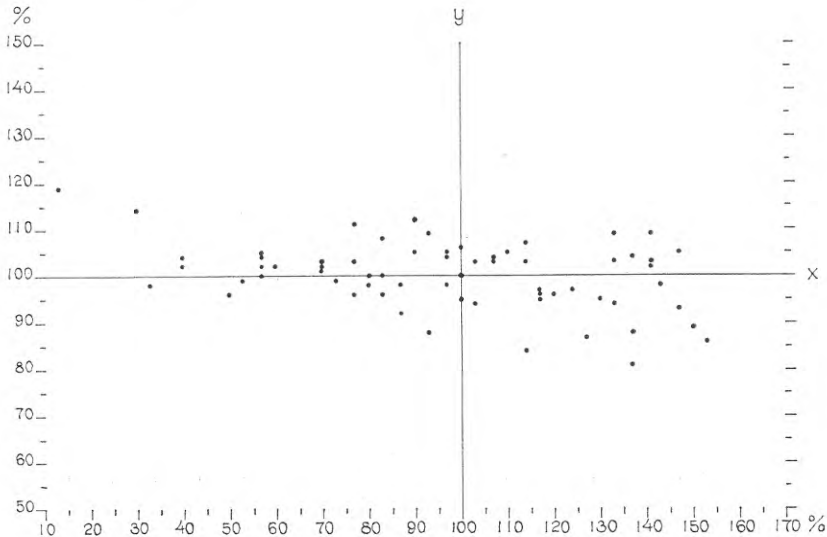
Ett drag i den regionala lönestrukturen, som utvecklas mot slutet av undersökningsperioden, är storstadsregionernas höga löneläge, fr.a.

1) Det finns inga absoluta normer för vad som är ett statistiskt samband, utan man rör sig hela tiden med relativa tal. Det finns en tendens hos produktmomentkorrelationen att bli mindre vid små skillnader i variablerna. Vejde, s. 320, Blalock, s. 114, Ezekiel-Fox, s. 129.

2) En utförd regressionsanalys skulle ge möjligheter till en precisare beräkning av residualer, medan själva analysen knappast skulle tillföras något väsentligt. Blalock, s. 50 ff.

x = antal sysselsatta inom jordbruk med binäringar 1950

y = medellöner 1949

$$r_{xy} = -0,40$$

Diagram 10. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binäringar 1950 och medellön 1949.

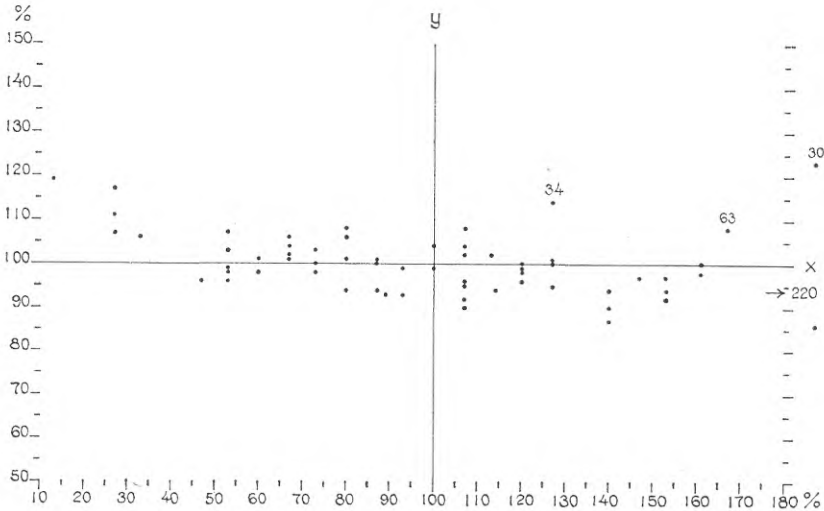
Källa: Tabell 6 och 12.

region 1 (Stockholm) och region 33 (Göteborg). Enligt en tidigare nämnd undersökning har endast i Norrland tätortens storlek någon större betydelse för lönsens höjd.¹⁾ I föreliggande undersökning, där regionen är den rumsliga enheten, kan man inte pröva stadsstorlekens roll i och för sig, men däremot hur graden av tätortsdominans inverkar på lönsens höjd. I en av tätorter dominerad region kommer de typiska stadsnäringarna att dominera, varför även denna variabel är ett uttryck för regionens ekonomiska status. I diagram 12 redovisas en samman-

¹⁾ Törnqvist, s. 347. Undersökningen gäller verkstadsindustri och är fullt jämförbar med föreliggande.

x = antal sysselsatta inom jordbruk med binärningar 1965

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = -0,32$$

Diagram 11. Samband mellan andel befolkning inom jordbruk med binärningar 1965 och medellön 1963.

Källa: Tabell 6 och 13.

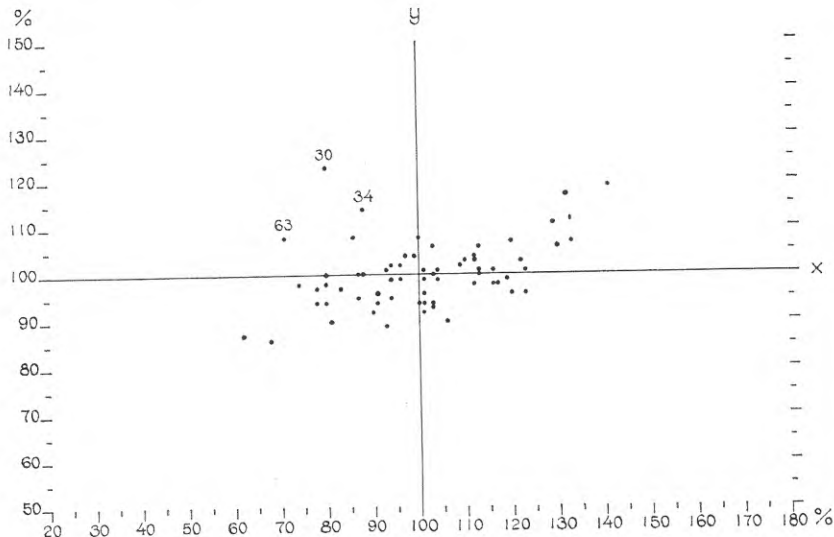
ställning av tätortsgrad och lön för regionerna år 1963.¹⁾ Den framräknade korrelationskoefficienten — 0,39 — är till sitt värde större än den som erhöles för sambandet mellan andel jordbruksbefolkning och lön år 1963. Bortsett från att sambandet vid tätortsprovningen är positivt företer regionernas fördelning i diagrammen många gemensamma drag. Så avviker t.ex. regionerna 30, 34 och 63 genom sina höga löner kraftigast från en ungefärlig regressionslinje.

Ytterligare ett mått på regionernas ekonomiska struktur erbjuder

1) Såsom tätort räknas »hussamlingar med minst 200 invånare, om avståndet mellan husen ej normalt överstiger 200 meter. Avståndet kan dock överstiga 200 meter när det gäller hussamlingar inom en större orts influensområde». (AMS Meddelanden från utredningsbyrån 1967:15 s. 2.)

x = andel tätortsbefolkning 1965

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = 0,39$$

Diagram 12. Samband mellan tätortsgrad 1965 och medellön 1963.

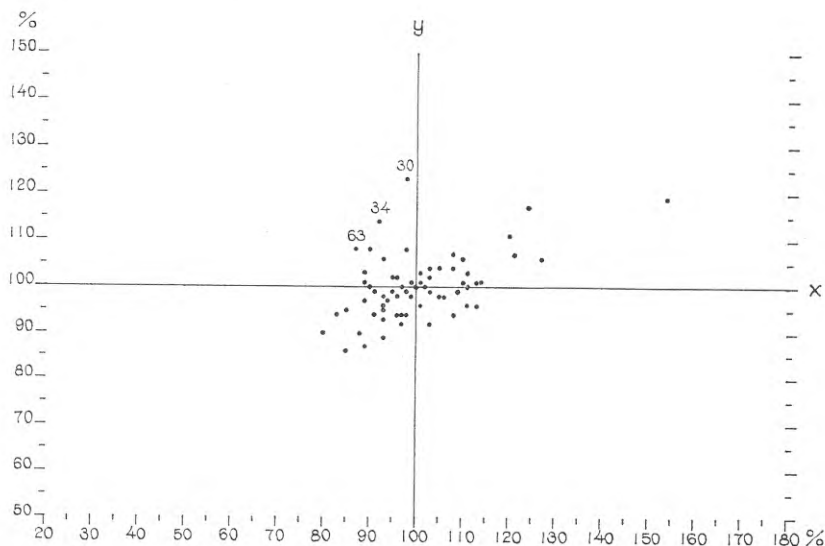
Källa: Tabell 6 och 14.

den sammanlagda nettoinkomsten per fysisk person. Denna innefattar nettoinkomster från fastigheter, rörelser, tjänst, förvärvsverksamhet och kapital. Storleken av nettoinkomsten blir beroende av andelen inkomsttagare och näringslivets struktur, där inslaget av jordbruk får en stor betydelse. Jämfört med andelen sysselsatta inom jordbruk med binäringar påverkas inkomstvariabeln emellertid av skillnader i jordbrukets karaktär. Småbruk, inriktat på självförsörjning inom ett utflyttningsområde inverkar annorlunda än kapitalintensivt storjordbruk.

De i diagram 13 redovisade värdena ger en produktmomentkorrelation på 0,51, vilken är den högsta hittills erhållna för år 1963. Den ringa spridningen av x -värdena, vilken generellt medför en tendens till lägre värde på koefficienten, skänker denna ytterligare vikt. Dock bör man

x = nettointkomst per fysisk person 1962

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = 0,51$$

Diagram 13. Samband mellan nettointkomst per fysisk person 1962 och medellön 1963.

Källa: Tabell 6 och 15.

ha klart för sig att det finns ett svårskattat inre samband mellan variablerna, i det att den allmänna lönenivån påverkar inkomsten per fysisk person. Liksom tidigare avviker regionerna 30, 34 och 63 mest från det generella mönstret.

De tre regioner som genomgående avviker klarast från det förväntade sambandet är Eslövsregionen (30), Uddevallaregionen (34) och Östersundsregionen (63). Den första regionen har dominerats av ett enda företag, vilket genom sin storlek och speciella avlöningsförhållanden drar upp regionens lön.¹⁾ I övrigt är regionen starkt jordbruksdominerad.

1) Till en del förklaras verkstadens höga lön av ett mycket speciellt gratifikationssystem (dock högst ca 10% av lönen). Även bortsett härifrån ligger lönen högt vid företaget.

Liknande förhållanden gäller för Uddevallaregionen, där ett ekonomiskt föga utvecklat område domineras av ett stort varv, vilket betalat höga löner, därtill troligen påverkat av närheten till varvsindustrier i Göteborg. Beträffande Östersundsregionen, liksom f.ö. andra norrlandsområden, gäller löneuppgifterna den dominerande tätorten, medan regionerna domineras av stora, ekonomiskt retarderade områden.

Speciella förhållanden av ovannämnt slag, vilka delvis sammanhänger med själva undersökningsmetoden, har sannolikt haft stort inflytande på resultatet av sambandsberäkningarna. En uppfattning härom får man vid ett utslutande av de tre ovan nämnda regionerna vid korrelationsberäkningarna år 1963. För de tre variablerna jordbruksbefolkning, tätortsandel och nettoinkomst per person stiger koefficienterna från $-0,32$, $0,39$ och $0,51$ till $-0,59$, $0,62$ respektive $0,66$.

3. Regionernas arbetsmarknad.

I vidare bemärkelse har redan arbetsmarknadssituationen inom regionerna karaktäriserats i föregående avsnitt. Områden med dominans av jordbruk och glesbygd har haft en svag efterfrågan på arbetskraft under den aktuella undersökningsperioden. Avsikten är emellertid att i följande avsnitt mer direkt pröva om utbuds- och efterfrågesituationen på arbetsmarknaden avspeglas i lönestrukturen.

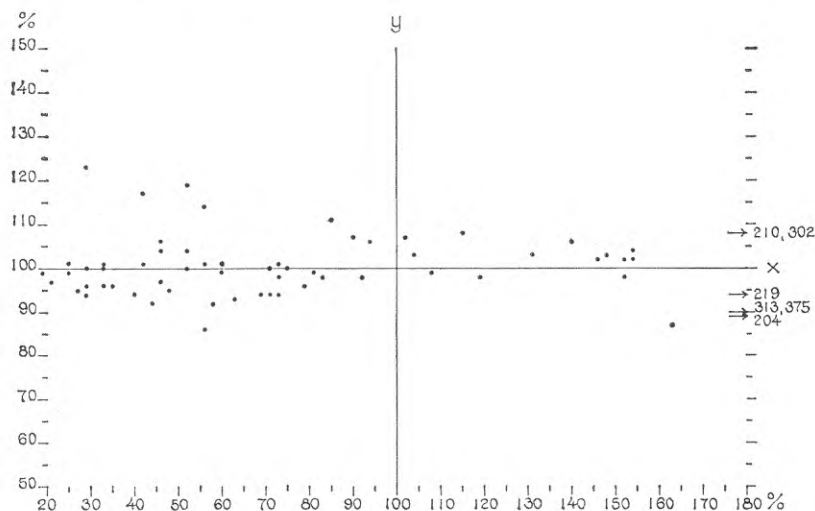
Ett mått på den aktuella situationen är andelen arbetslösa inom regionen. Från Arbetsmarknadsstyrelsens räkningar föreligger uppgifter härom från april månad 1963.¹⁾ Sambandet mellan denna andel och löneläget blir svagt, $r_{xy} = -0,12$ (se diagram 14). Detta kan sammanhänga med det allmänna konjunkturläget vid den aktuella tiden, då arbetslösheten generellt sett var mycket liten.²⁾ På grund härav kommer tillfälliga händelser, såsom enstaka företagsnedläggningar, att påverka siffrorna kraftigt. Ett påfallande drag i figur 14 är den stora anhopningen av i huvudsak sydsvenska regioner med låg arbetslöshet (20-40% av landets genomsnitt) och en lön vid landets genomsnitt och därunder. Det gäller t.ex. för smålandsregionerna 11-16 och 18. Vidare uppvisar vissa regioner i norra Sverige höga arbetslöshetstal utan att ha

1) Löneuppgifterna avser andra kvartalet 1963. Räkningen av de arbetslösa sker vid arbetsförmedlingarna den 15:e i månaden. (Befolkning och näringsliv s. 135.)

2) För landet som helhet är andelen vid arbetsförmedling anmälda arbetslösa 0,4% av hela befolkningen. (Befolkning och näringsliv s. 261).

x = arbetslöshet i april 1963

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = -0,12$$

Diagram 14. Samband mellan andel arbetslösa i april 1963 och medellön 1963.

Källa: Tabell 6 och 16.

påfallande låga lönesiffror (58 Hudiksvall/Ljusdal, 60 Härnösand/Kramfors, 65 Skellefteå).

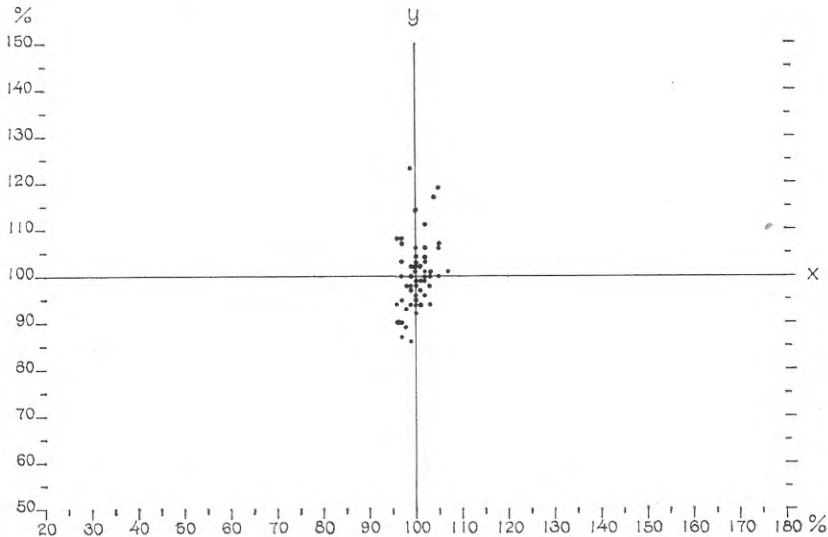
Arbetslöshetsläget vid en viss tidpunkt påverkar tydligen inte löneläget i nämnvärd grad. Det är helt naturligt att först en längre tids uttalade tendenser på arbetsmarknaden får någon effekt på lönen. Man måste, även vid en stor elasticitet i lönen, räkna med en viss tröghet i anpassningen.¹⁾

Såsom ett material som belyser utbuds- och efterfrågesituationen på arbetsmarknaden under en längre period kan man utnyttja förändringarna i regionernas befolkningstal. Förutsättningen skulle därvid vara, att det finns ett samband mellan å ena sidan stor efterfrågan på arbetskraft och befolkningsökning och å den andra arbetslöshet och befolkningsminskning. Förutom av migrationen påverkas regionernas befolk-

1) Holmberg, s. 157 f., Törnqvist, s. 324 f.

x = befolkningsförändringar 1960-1963

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = 0,28$$

Diagram 15. Samband mellan befolkningsförändringar 1960-1963 och medellön 1963.
Källa: Tabell 6 och 17.

ningstal av födelsetalen och dödstalen. Däremot tas ingen hänsyn till den skiftande graden av yrkesverksamhet.

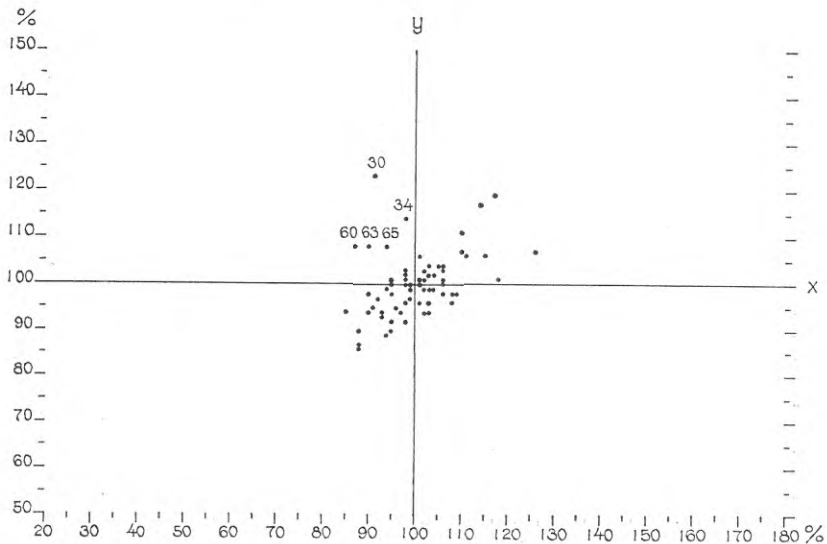
Sett över en treårsperiod (1960-1963) har befolkningsförändringarna varit relativt små. Sambandet mellan förändringarna och löneläget vid slutet av perioden är också svagt, $r_{xy}=0,28$ (se diagram 15). Utsträcker man perioden till 13 år (1950-1963) blir sambandet klarare, $r_{xy}=0,44$, (se diagram 16). I stort följs tydligen vikande befolkningstal av låga löner. Avvikande mönster föreligger för regionerna 30 (Eslöv), 34 (Uddevalla), 60, 63 och 65 (Härnösand/Kramfors, Östersund och Skellefteå), där en befolkningsminskning inte är förenad med en låg lön, samt 48 (Västerås) och 5 (Nyköping), vars snabba befolknings-tillväxt inte är förenad med en »tillräckligt» hög lön.¹⁾

1) Inom region 5 ligger Oxelösund, där från 1950-talets slut ett stort järnverk växte upp.

X = befolkningsförändringar 1950-1963

y = medellöner 1963

$$r_{xy} = 0,44$$

Diagram 16. Samband mellan befolkningsförändringar 1950-1963 och medellön 1963.

Källa: Tabell 6 och 18.

Sambandet mellan arbetsmarknadssituationen och löneläget blir klarare ju längre tidsperiod som tas i betraktande. Den aktuella situationen på våren 1963 har haft betydelse för lönen endast i den mån den sammanfallit med en bestående tendens i regionens utveckling, vilken tagit sig uttryck i långsiktig befolkningsförändring. Avvikelserna bland regionerna med ett relativt högt löneläge har förklarats ovan (s. 34 f.). Frånräknar man regionerna 30, 34, 60, 63 och 65, erhålles vid analysen av perioden 1950-1963 korrelationskoefficienten 0,66 i stället för 0,44. Således når man snabbt de relativt höga tal för samband som redovisades i avsnittet om regionernas ekonomiska utvecklingsgrad.

4. *Sammanfattning och slutsatser.*

Hur skall resultaten av försöken att förklara lönevariationerna med regionernas ekonomiska karaktär och arbetsmarknadssituation bedömas? De statistiska samband som erhöles sammanfattas i tabell G.

Tabell G. *Samband mellan regionala variabler och lön.*

Andel jordbruks- befolkning	-0,32 (-0,59)	Arbetslöshet	-0,12
Tätortsandel	0,39 (0,62)	Befolkningsför- ändring 1960-63	0,28
Nettoinkomst	0,51 (0,66)	Befolkningsför- ändring 1950-63	0,44 (0,66)

Källa: Diagram 11-16.

Anm.: Siffrorna inom parentes avser koefficienterna efter de utförda bortrensningarna av vissa regioner.

Med utgångspunkt från korrelationskoefficienterna kan man beräkna s.k. determinationskoefficienter, r^2 , vilka anger hur mycket av variationen hos lönen som förklaras av varje variabel. Om r^2 uppgår till 0,50 har hälften av variationen förklarats av variabeln i fråga.¹⁾

Tabell H. *Determinationskoefficienter.*

Andel jordbruks- befolkning	0,10 (0,35)	Arbetslöshet	0,01
Tätortsandel	0,15 (0,38)	Befolkningsför- ändring 1960-63	0,08
Nettoinkomst	0,26 (0,44)	Befolkningsför- ändring 1950-63	0,19 (0,44)

Källa: Tabell G.

Anm.: Siffrorna inom parentes avser koefficienterna efter de utförda bortrensningarna av vissa regioner.

Innan ovanstående siffror diskuteras, måste man ta i betraktande att förklaringsvariablerna har ett naturligt inre samband. Andelen jordbrukare är stor i glesbygden, där också avfolkningen tenderar att vara omfattande. I sådana områden kan man vänta sig att inkomsten

1) Yamane, s. 448 f. Allen, s. 131.

per capita är relativt låg. Man kan således inte addera determinationskoefficienterna, utan bör i stället söka klargöra det inre sambandet mellan de »oberoende» variablerna. Nedan redovisas endast de med nämnvärt förklaringsvärde.

Tabell I. *Interkorrelation mellan vissa variabler. Produktmomentkorrelation.*

	Andel jb. befolkn.	Tätortsandel	Nettoinkomst	Befolkn.förändr. 1950-63
Andel jordbruks- befolkning	—	-0,34	-0,46	-0,53
Tätortsandel	-0,34	—	0,75	0,81
Nettoinkomst	-0,46	0,75	—	0,91
Befolkn.förändr. 1950-63	-0,53	0,81	0,91	—

Källa: Tabell 6, 13, 14, 15, 18.

Den av de ingående variablerna som visar sig vara mest fristående från de övriga är andel jordbruksbefolkning, medan de övriga, tätortsandel, nettoinkomst och befolkningsförändringar 1950-1963, visar stor interkorrelation, speciellt de båda sista. Detta innebär, att man vid en multivariat analys, t.ex. multipel regressionsanalys, skulle ha svårt att avgöra vilken av de inbördes starkt beroende variablerna som vore den viktigaste. Förklaringsgraden ökar obetydligt, om man efter att ha fört in en av dessa variabler därefter inför någon av de övriga, oavsett med vilken man börjar. Den av de prövade variablerna, som skulle kunna tillföra analysen något nämnvärt utöver en av de övriga vore andelen jordbruksbefolkning.¹⁾

Utan att ha utfört någon multivariat analys kan man förmoda att cirka en tredjedel av lönevariationerna förklaras av de prövade variablerna tillsammans. Efter den i illustrativt syfte utförda elimineringen av de extrema regionerna förklaras minst hälften av variationerna genom samma variabler. Hur detta resultat skall bedömas beror ytterst på vad man väntar sig eller vad som kan betraktas som normalt. Bristen på jämförbara undersökningar gör det svårt att finna referenspunkter.

1) Problemen kring interkorrelationen mellan de förklarande variablerna diskuteras av Kesumäki, s. 91 ff. Förutom att använda multipel korrelationsanalys testar han några av de viktigaste variablerna separat. Jämför även Aldskogius, s. 147, 149 och Rasila, passim.

Att regionens ekonomiska karaktär utövar ett klart inflytande på lönebildningen inom verkstadsindustrin torde emellertid vara belagt. Krafter, verksamma vid sidan av de centralt bestämda minimilönerna, har inverkat på lönerna, så att dessa anpassat sig efter den omgivande ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga situationen. I högre grad än vad som brukar antas vara normalt har tydligen utbuds- och efterfrågesituationen inverkat. Verkstadsindustrins lönebildning är måhända, av skäl som anförts i inledningen till denna studie, mera beroende av marknadskrafter än de flesta andra industribranscher. Detta borde i särskilt hög grad vara fallet under en högkonjunkturperiod av det slag som föregick år 1963.¹⁾

De preliminära diskussioner som förts i det föregående om orsaker till avvikelser från de förväntade sambanden tyder på att valet av region spelar en stor roll för resultaten. Många av norrlandsregionerna är stora och domineras av glesbygd, medan löneuppgifterna är hämtade från centralorter med en helt annan ekonomisk karaktär. Liknande motsättningar föreligger även inom vissa sydligare regioner (t.ex. Eslöv, Uddevalla). Sådana regioner har således inte tillräckligt nära ekonomiskt samband med de orter, där verkstäderna är belägna, vilket pekar mot att regionerna borde göras mindre. En för en analys av företaget slag speciellt avpassad regionindelning, utgående från verkstadsorterna, vore sannolikt den bästa lösningen. Utarbetandet av en sådan ligger emellertid utanför ramen för föreliggande studie.

Det vore önskvärt att kunna inkludera verkstädernas interna situation i en analys av lönevariationerna. I föreliggande undersökning har endast arbetarantalet infogats. Branschtillhörighet, lönsamhet, sysselsättningsläge och — kanske viktigast — verkstädernas produktivitet vore variabler värda att pröva.²⁾

Fortsatt forskning kring lönebildningsproblematiken efter dessa linjer skulle kanske lämpligast utgå från verkstaden som individ och pröva dess lön mot variabler grupperade i två avdelningar. Dels borde man behandla regionens karaktär, varvid vissa justeringar i den ovan utnyttjade regionindelningen finge göras, men i övrigt de här utnyttjade

1) Holmberg, s. 157 f.

2) Samband mellan produktivitet och lön är en av hörnstenarna i den klassiska löneteori. För amerikanska jordbruksarbetare har ett sådant samband konstaterats av bl.a. Weatherford, passim och Wolfson, passim.

variablerna skulle kunna användas. Dels borde man ta upp verkstadens situation, där de ovannämnda faktorerna vore tänkbara. Av stort intresse vore vidare att få något mått på organisationernas aktivitet. De centrala avtalens minimilöner är härvid otillräckliga. Lokala fackliga aktioner, antal strejkdagar el. dyl. kunde vara tänkbara variabler.¹⁾

Med en sådan upplägning skulle man förmodligen komma ännu ett steg närmare en tillfredsställande förklaring av lönebildningens mekanism.

---

1) Försök har gjorts av Keskumäki (s. 116 f.) att få fram mått på facklig organisation och aktivitet inom finsk byggnadsverksamhet.

Exkurs

DET LÖNESTATISTISKA KÄLLMATERIALET

Uppgifterna om löner är hämtade från den lönestatistik som löpande insamlats av Sveriges Verkstadsförening sedan år 1908. De i föreningen ingående företagen har varit skyldiga att efter en gemensam mall redovisa uppgifter bl.a. om sina arbetares födelseår, inkomst och arbetstimmar vid ackords- och tidlönearbete, kompetens och kön. I begreppet lön inräknades all ordinarie lön under den totala arbetstiden. Dyrtidstillägg har inräknats för föreliggande undersökning. Uppgifterna sammanställdes vid Verkstadsföreningen och användes framför allt vid avtalsförhandlingarna.

Källvärdet hos uppgifterna måste allmänt betraktas som mycket gott. Löneuppgifterna har hämtats från »källan», dvs företagens avlöningsböcker, sammanställningarna har gjorts av kunnig personal och någon anledning att medvetet frisera uppgifterna kan knappast ha förelegat.

I det följande skall källmaterialet granskas ur följande aspekter: täckningen av svensk verkstadsindustri, lönebegreppets omfattning, utsträckningen i tid av undersökningsperioderna och avgränsningen av yrkesarbetarna, vilka utgjort undersökningens underlag.

Ett sätt att rent kvantitativt bedöma representativiteten hos föreliggande källmaterial är att ställa det emot den officiella statistikens uppgifter om antalet arbetare inom metallindustri. I tabell J jämföres antalet arbetare i de båda fallen.¹⁾

En allt större andel av landets verkstadsarbetare har arbetat inom till Verkstadsföreningen anslutna verkstäder. Trots detta ingår som högst endast 70% av landets samtliga verkstadsarbetare. Till en del förklaras detta av att industrin aldrig varit genomorganiserad. En

---

1) Gruvor, anrikningsverk, verk för framställning av järn, stål och metall ingår ej i det officiella materialet. Efter denna rensning motsvarar begreppet metallindustri i stort sett begreppet verkstadsindustri. Jämför Albinsson, s. 3 ff.

Tabell J. *Antal verkstadsarbetare enligt officiell statistik och inom i undersökningen ingående verkstäder.*

	1	2	
	Enligt SOS Industri	Ingående i undersökningen	2 i % av 1
1913	74 092	37 685	51
1920	100 716	53 905	54
1930	111 598	65 648	59
1949	231 817	146 421	63
1963	296 375	206 506	70

Källa: SOS Industri. Verkstadssammandrag. VFA.

Anm.: I kolumn 1 ingår ej gruvor, anrikningsverk, verk för framställning av järn, stål och metall.

bidragande orsak härtill är att Verkstadsföreningen för medlemsskap krävt att arbetsgivaren haft minst 15 anställda vid sitt företag. Efter 1946 borttogs denna bestämmelse ur stadgarna, men föreningen har behållit sin karaktär av organisation för den egentliga industrin, medan mindre företag såsom plåtslagerier och cykelreparationsverkstäder stått utanför.¹⁾

I relation till detta skall ses den officiella statistikens bestämmelser. Till industri har enligt dessa år 1913 räknats industrier med tio arbetare eller ett produktvärde per år av 10 000 kr eller ett förädlingsvärde av 3 000 kr. År 1920 hade minimivärdet för produktion höjts till 20 000 kr och för förädling till 4 000 kr och 1930 var produktvärdesgränsen 15 000 kr. Från och med 1946 övergick man till att betrakta endast arbetarantalet som urvalskriterium. Detta sattes så lågt som fem. Trots detta utmönstrades därvid ett antal företag, vilka haft höga produktvärden men litet antal arbetare.²⁾

Skillnaden mellan principerna för inräknandet i den officiella statistiken och gränserna för medlemskap i Verkstadsföreningen innebär att storleksstrukturen måste vara olika i de två verkstadsurvalen. Förhållandet illustreras av tabell K, där antalet verkstäder jämförs.

1) Stadgar för Sveriges Verkstadsförening 1913-1963.

2) Sveriges officiella statistik. Industri. Berättelse för år 1920, s. 2, 1926, s. 8 f., 1946, s. 8 f., 1963, s. 2.

Tabell K. *Antal verkstäder enligt officiell statistik och ingående i undersökningen.*

	1	2	
	Enligt SOS Industri	Ingående i undersökningen	2 i % av 1
1913	1 167	179	15
1920	1 808	376	21
1930	2 616	341	13
1949	5 015	887	18
1963	5 562	1 457	26

Källa: SOS Industri. Verkstadssammandrag. VFA.

Anm.: I kolumn 1 ingår ej gruvor, anrikningsverk, verk för framställning av järn, stål och metall.

Tabell L. *Medeltal arbetare vid verkstäderna enligt officiell statistik och vid i undersökningen ingående verkstäder.*

	1	2	
	Enligt SOS Industri	Ingående i undersökningen	1 i % av 2
1913	63	210	30
1920	56	143	39
1930	43	193	22
1949	46	165	36
1963	53	142	37

Källa: SOS Industri. Verkstadssammandrag. VFA.

Anm.: I kolumn 1 ingår ej gruvor, anrikningsverk, verk för framställning av järn, stål och metall.

Undersökningen omfattar tydligen mellan en femtedel och en sjätte-del av landets verkstäder.¹⁾ År 1963 stiger andelen till drygt en fjärdedel. En jämförelse med tabell J visar att Verkstadsföreningen främst organiserat de större verkstäderna. En framräkning av medelstorleken i de båda verkstadsurvalen illustrerar samma förhållande (tabell L).

De i undersökningen ingående verkstäderna har i genomsnitt ungefär tre gånger så många arbetare som verkstadsindustrin i sin helhet.

Slutsatserna blir att undersökningen omfattar en del av den svenska verkstadsindustrin. Denna del sysselsätter mellan hälften och tre

¹⁾ I båda kolumnerna avses antal arbetsställen, varvid ingen hänsyn tas till ägarförhållanden.

fjärdedelar av branschens arbetarstam, men utgör endast mellan en femtedel och en sjättedel av antalet verkstäder. År 1963 utgör den drygt en fjärdedel. Således är det fråga om ett urval av de större verkstäderna, vilket till stor del har sin förklaring i Verkstadsföreningens rekryteringsprinciper. Den största representativiteten ernås 1963. Det kan sägas vara en fördel att vid en undersökning av industriarbetarlöner inte inkludera små företag, vilka knappast kan betraktas som industriella i egentlig mening.

Från att ha omfattat hela år ändrades Verkstadsföreningens statistik under det första världskriget till kvartalsstatistik.¹⁾ Uppgifterna för år 1913 avser således hela året, medan det för de följande åren förelegat uppgifter endast för ett kvartal. År 1920 har det tredje kvartalet arkiverats, de övriga åren det andra. Verkstadsindustrin har relativt små säsongbundna variationer. Det första kvartalets löneuppgifter störs dock ofta av att nya avtal träder i kraft under perioden. Årets sista kvartal uppvisar i regel extremvärden, inte minst under perioder av löneglidning.²⁾ Tidigare källkritiska undersökningar av Verkstadsföreningens lönestatistik har visat att det andra kvartalet inte avviker på ett sådant sätt att det är olämpligt som underlag för löneundersökningar av mer generell art. Erfarenheter av detta ligger bakom det förhållandet att detta kvartals uppgifter har sparats vid gallringar av arkivmaterialet.³⁾

De vuxna manliga arbetarna har i den här aktuella statistiken hänförs till olika kategorier, beroende på kompetens. Den viktigaste skillnaden har härvid förelegat mellan yrkesarbetare och icke-yrkesarbetare, eftersom den legat till grund för avtalens lönesatser. Principen har genomgående varit, att en yrkesarbetare dels måste ha genomgått utbildning under en viss tid (4 år 1913, 1920 och 1930, 3 år 1949 och 1963), dels måste vara sysselsatt med ett arbete som betraktas som krävande yrkesutbildning.

Samtliga undersökningsår utom 1963 har 21 års ålder varit den undre gränsen för att få räknas som yrkesarbetare, 1963 var den 19 år. Åren 1913 och 1920 har även en övre gräns existerat, 60 år, medan övriga år en bestämmelse gällt, som stadgat undantag från minimilönebestäm-

---

1) Styrman, s. 363, U. Olsson, s. 52.

2) Holmberg, s. 107 f.

3) U. Olsson, s. 57-60.

melserna för arbetare som fått sin arbetsförmåga nedsatt genom hög ålder.¹⁾

Omkring en tredjedel av samtliga arbetare vid de aktuella verkstäderna har varit yrkesarbetare. Det har varit den mest kvalificerade och bäst betalda delen av arbetarstammen.²⁾

Löneuppgifterna har delvis varit mikrofilmade, delvis bevarade i original. Data har överförts till blanketter för optisk läsning och vidare till hålkort och magnetband. Statistisk bearbetning har skett vid Göteborgs datacentral för forskning och högre utbildning.

---

1) Avtal mellan Svenska Metallindustriarbetareförbundet och Sveriges Verkstadsförening 1913, 1920, 1930, 1949, 1963.

2) U. Olsson, tabell 56 s. 192. Albinsson, s. 74.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Otryckta källor

Verkstadsammandrag. Sveriges Verkstadsförenings arkiv Stockholm (VFA).
AMS Meddelanden från utredningsbyrån 1966:41, 1967:15.

Tryckta källor

Befolkning och näringsliv. Ett material avseende arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner. Karlshamn 1965.
Kollektiva avtal mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet 1913-1963. Stockholm 1913-1963.
Lönestatistisk årsbok för Sverige 1929-1951.
Sociala Meddelanden 1913-1928. Stockholm 1913-1928.
Sveriges officiella statistik. Folkräkningar 1920, 1930, 1950. Folk- och bostadsräkningen 1965.
Sveriges officiella statistik. Löner. 1952-1963.

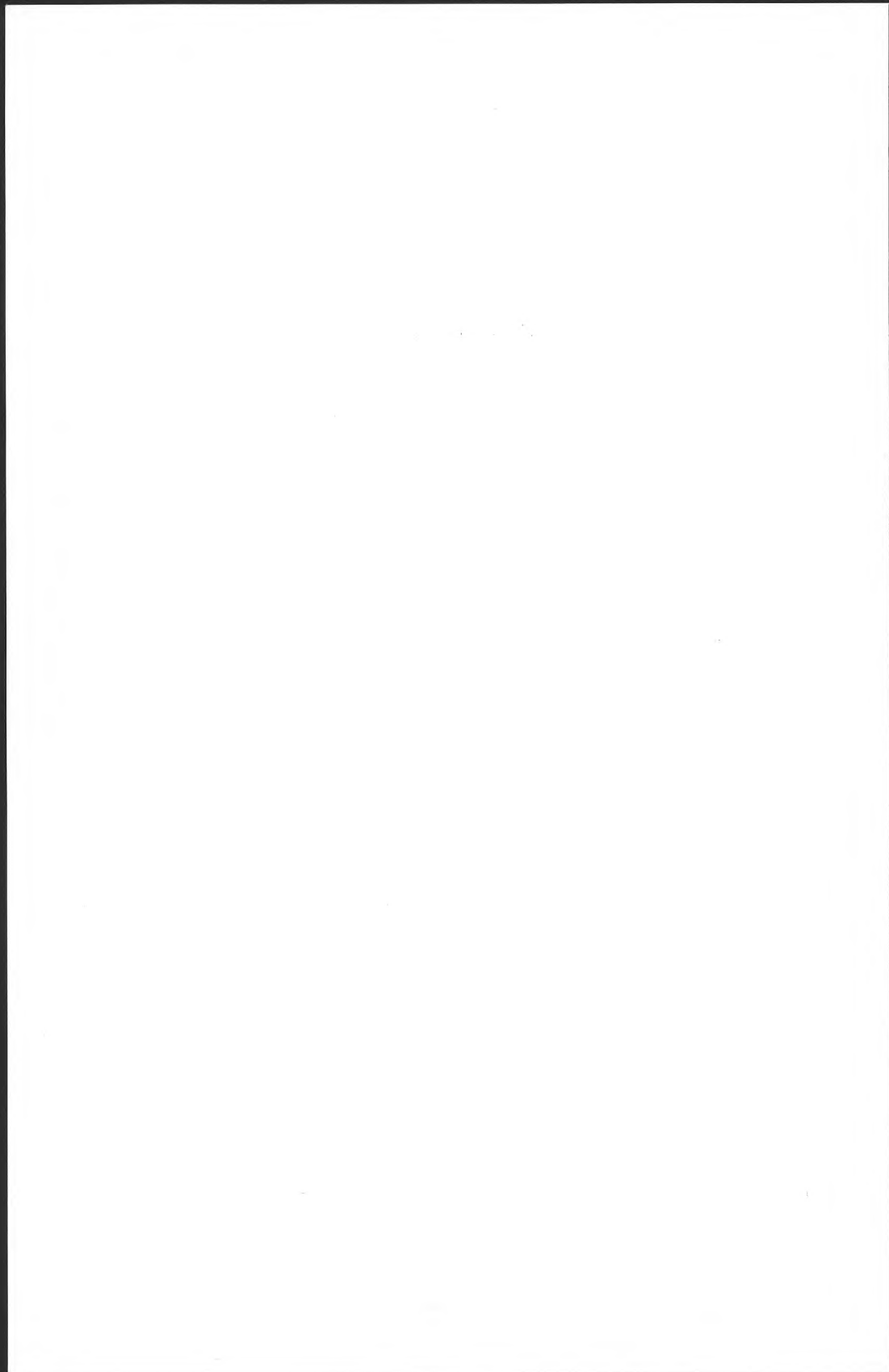
Litteratur

Albinsson, G., Svensk verkstadsindustri. Struktur och utvecklingstendenser. Uppsala 1961.
Aldskogius, H., Studier i Siljansbygdens fritidsbebyggelse. Uppsala 1968.
Allen, R. G. D., Statistics for economists. Teptree 1966.
Betänkande med utredning och förslag angående dyrortsgrupperingen. SOU 1937:32. Stockholm 1937.
Blalock, H. M., Casual inferences in nonexperimental research. 1964.
Bry, G., Wages in Germany 1871-1945. Princeton 1960.
Deane, P., Regional variations in United Kingdom incomes from employment, 1948. (I: Journal of the Royal Statistical Society Series A Vol. 116 Part II. Dorking 1953.)
Ezekiel, M.-Fox, K. A., Methods of correlation and regression analysis. Linear and curvilinear. New York 1959.
Holmberg, P., Arbete och löner i Sverige. Solna 1963.
Höök, E., Befolkningsutveckling och arbetskraftsförsörjning. IUI. Stockholm 1952.
Interlokala löneskillnader. TCO:s utredningsavdelning 1968. Stencil.

- International Encyclopedia of the Social Sciences (Macmillan and Free Press 1968.)
- Jakobsson, A., Omflyttningen i Sverige 1950-1960. Komparativa studier av migrationsfält, flyttningsavstånd och mobilitet. Monografiserie i anslutning till folk- och bostadsräkningen i Sverige 1960 nr 5. Lund 1969.
- Keskumäki, O., The determination of changes in money wages and earnings in the building trade. Tampere 1969.
- Lewis, H. G., The Effects of Unions on Industrial Wage Differentials. (I: Aspects of Labor Economics. National Bureau of Economic Research. Special Conference Ser. 14. Princeton 1960.)
- Lundberg, E., Konjunkturer och ekonomisk politik. Stockholm 1953.
- Löne- och skattegrupperingarna. Betänkande avgivet av ortsgrupeeringsutredningen. SOU 1957:42. Stockholm 1957.
- Montgomery, A., Svensk och internationell ekonomi 1913-1939. Stockholm 1954.
- Ohre-Aldskogius, M., Folkmängdsförändring och stadstillväxt. En studie av stora och medelstora stadsregioner. Uppsala 1968.
- Olsson, I., Lönegeografi med många frågetecken. (I: Fackföreningsrörelsen nr 22 1965, s. 258-261.)
- Olsson, U., Lönepolitik och lönestruktur. Göteborgs verkstadsarbetare 1920-1949. Meddelanden från Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs universitet 19. Göteborg 1970.
- Principer för dyrtorsgruppering. 1950 års dyrtorsakkunniga, SOU 1951:7. Stockholm 1951.
- Rapport angående förbättrad lönestatistik för arbetare. Avgiven till LO:s avtalsråd av en av rådet tillsatt arbetsgrupp. Stockholm 1956.
- Rasila, V., The use of multivariable analysis in historical studies. (I: Economy and history Vol. XIII 1970.)
- Styrman, G., Verkstadsföreningen 1896-1945. Stockholm 1946.
- Törnqvist, G., Studier i industrilokalisering. SOU 1963:49 bil. 1. Stockholm 1963.
- Weatherford, W. D. Jr, Geographic differentials of agricultural wages in the United States. Cambr. Mass. 1957.
- Vejde, O., Hur man räknar statistik. Metoder och exempel. Stockholm 1965.
- Westerlind, E.,—Beckman, R., Sveriges ekonomi. Stockholm 1968.
- Wolfson, R. J., An Econometric Investigation of regional differentials in American agricultural wages. Econometrics, April 1958.
- Yamane, T., Statistics. An introductory analysis. Tokyo 1967.

TABELLBILAGA

Tabell 1. Arbetsmarknadsstyrelsens kommunblocksanpassade A-regioner.

1	Stockholm/Södertälje	36	Borås
2	Norrköping	37	Lidköping/Skara
3	Enköping	38	Falköping
4	Uppsala	39	Skövde
5	Nyköping	40	Mariestad
6	Katrineholm	41	Kristinehamn
7	Eskilstuna	42	Karlstad
8	Mjölby/Motala	43	Säffle/Åmål
9	Linköping	44	Arvika
10	Norrköping	45	Örebro
11	Jönköping	46	Karlskoga
12	Tranås	47	Lindesberg
13	Eksjö/Nässjö/Vetlanda	48	Västerås
14	Värnamo	49	Köping
15	Ljungby	50	Fagersta
16	Växjö	51	Sala
17	Västervik	52	Borlänge/Falun
18	Hultsfred/Vimmerby	53	Avesta/Hedemora
19	Oskarshamn	54	Ludvika
20	Kalmar/Nybro	55	Mora
21	Visby	56	Gävle/Sandviken
22	Karlskrona	57	Bollnäs/Söderhamn
23	Karlshamn	58	Hudiksvall/Ljusdal
24	Kristianstad	59	Sundsvall
25	Hässleholm	60	Härnösand/Kramfors
26	Ängelholm	61	Sollefteå
27	Hälsingborg/Landskrona	62	Örnsköldsvik
28	Malmö/Lund/Trelleborg	63	Östersund
29	Ystad/Simrishamn	64	Umeå
30	Eslöv	65	Skellefteå
31	Halmstad	66	Lycksele
32	Falkenberg/Varberg	67	Piteå
33	Göteborg	68	Luleå/Boden
34	Uddevalla	69	Haparanda/Kalix
35	Trollhättan/Vänersborg	70	Kiruna/Gällivare

Källa: AMS. Meddelanden från utredningsbyrån 1966:41 bil. 1.

Tabell 2. Antal ingående verkstäder inom regionerna 1913-1963.

Region	1913	1920	1930	1949	1963	Region	1913	1920	1930	1949	1963
1	33	86	88	178	228	36	1	7	1	6	22
2	1	5	2	5	12	37	—	1	1	12	23
3	2	1	1	7	11	38	—	4	4	7	11
4	4	4	2	12	17	39	—	2	2	7	10
5	3	3	3	8	8	40	—	—	—	4	10
6	1	5	5	10	12	41	1	2	1	11	11
7	17	12	33	53	54	42	2	1	1	5	17
8	—	3	2	12	23	43	—	2	2	8	15
9	3	10	6	14	24	44	1	2	5	4	6
10	5	13	9	16	33	45	3	6	4	16	38
11	8	10	7	26	44	46	—	—	—	3	3
12	—	2	—	4	4	47	1	1	2	7	14
13	3	5	3	13	31	48	4	9	5	9	17
14	—	1	1	26	57	49	4	7	6	12	16
15	—	1	1	4	12	50	1	1	1	3	3
16	1	5	3	16	35	51	2	2	2	2	5
17	1	1	1	3	8	52	1	3	2	10	22
18	—	2	—	6	8	53	1	1	1	4	5
19	1	4	3	5	10	54	2	2	2	2	5
20	2	3	4	11	14	55	—	1	—	9	16
21	—	1	4	1	3	56	5	15	4	13	21
22	1	1	3	5	15	57	3	3	3	5	7
23	3	5	2	7	13	58	—	—	—	3	5
24	2	3	3	9	11	59	—	4	3	5	16
25	1	1	1	14	14	60	—	2	1	6	5
26	—	1	—	6	5	61	—	—	—	—	—
27	9	19	9	17	30	62	—	—	—	2	9
28	20	34	30	67	87	63	1	2	1	4	2
29	3	3	4	10	19	64	—	—	5	5	10
30	2	2	2	3	9	65	—	—	—	4	15
31	3	6	7	18	30	66	—	—	—	—	—
32	1	2	2	5	14	67	—	—	—	—	—
33	13	30	35	79	145	68	—	1	—	2	5
34	2	4	1	9	17	69	—	—	—	—	—
35	1	1	4	14	17	70	—	—	—	—	—
Summa	179	370	340	884	1 440						

Källa: Verkstadssammandrag. VFA.

Tabell 3. Antal arbetare vid de ingående verkstäderna 1913-1963.

Region	1913	1920	1930	1949	1963	Region	1913	1920	1930	1949	1963	
1	10 022	13 207	17 530	31 355	30 947	36	105	104	73	251	1 178	
2	27	160	60	264	281	37	—	219	228	1 080	1 907	
3	245	283	295	748	1 607	38	—	194	345	391	912	
4	392	100	76	1 805	1 418	39	—	451	492	1 451	3 447	
5	296	167	217	763	907	40	—	—	—	470	1 476	
6	170	666	1 069	2 573	4 368	41	307	465	331	1 165	932	
7	2 487	2 225	5 024	8 645	7 971	42	478	416	571	893	1 556	
8	—	934	967	3 260	4 793	43	—	93	125	794	1 244	
9	407	604	404	3 916	5 682	44	481	542	713	1 504	706	
10	645	1 205	1 306	3 349	4 251	45	191	330	261	1 411	3 200	
11	2 866	2 903	1 256	5 375	6 049	46	—	—	—	77	207	
12	—	62	—	97	321	47	37	34	87	763	748	
13	219	181	110	447	1 091	48	2 436	2 182	3 442	6 419	7 193	
14	—	23	63	773	3 910	49	637	853	1 053	2 488	2 820	
15	—	10	32	539	1 382	50	46	28	81	126	130	
16	879	318	2 047	844	2 275	51	317	256	248	618	810	
17	25	30	340	1 457	1 586	52	50	671	471	831	1 175	
18	—	100	—	312	510	53	110	153	291	439	427	
19	481	885	452	1 962	2 657	54	522	592	889	2 278	2 784	
20	146	249	481	1 155	1 255	55	—	50	—	603	827	
21	—	30	41	3	607	56	414	879	329	1 352	2 440	
22	29	28	76	581	2 949	57	339	281	366	1 057	2 062	
23	447	799	427	2 124	4 849	58	—	—	—	85	476	
24	302	248	307	813	711	59	—	227	209	492	852	
25	262	199	130	950	1 071	60	—	180	131	570	451	
26	—	21	—	141	358	61	—	—	—	—	—	
27	1 093	3 505	2 227	4 240	5 296	62	—	—	—	83	1 291	
28	3 320	4 106	4 682	8 910	13 220	63	89	90	39	165	176	
29	232	309	189	639	851	64	—	—	54	119	704	
30	85	58	64	132	737	65	—	—	—	187	885	
31	249	412	603	1 942	2 239	66	—	—	—	—	—	
32	69	134	248	1 186	2 066	67	—	—	—	—	—	
33	4 726	9 042	12 372	21 483	30 185	68	—	99	—	100	159	
34	42	533	302	1 504	6 814	69	—	—	—	12	8	
35	963	780	1 422	3 860	8 109	70	—	—	—	—	—	
							Summa	37 685	53 905	65 648	146 421	206 506

Källa: Verkstadssammandrag. VFA.

Tabell 4. Medellöner inom regionerna och riket 1913-1963. Öreflimma.

Region	1913	1920	1930	1949	1963	Region	1913	1920	1930	1949	1963
1	65	127	159	305	887	36	36	125	108	258	701
2	53	108	119	250	729	37	—	93	122	242	724
3	51	103	118	263	744	38	—	92	119	244	700
4	58	134	135	247	747	39	—	106	144	269	750
5	49	110	109	253	755	40	—	—	—	244	708
6	57	109	127	264	738	41	47	98	136	262	767
7	60	104	139	257	713	42	46	98	141	273	773
8	—	90	108	264	749	43	—	110	105	249	744
9	53	110	118	277	772	44	55	92	119	227	649
10	46	132	123	263	736	45	51	115	136	260	754
11	53	116	117	268	714	46	—	—	—	251	824
12	—	109	—	248	752	47	43	94	116	256	742
13	46	112	114	256	698	48	55	122	141	263	793
14	—	124	97	266	736	49	57	108	123	255	729
15	—	150	97	267	723	50	44	99	106	255	795
16	40	99	115	215	717	51	51	104	127	243	731
17	46	112	111	227	689	52	54	106	133	252	764
18	—	103	—	247	704	53	46	97	126	264	730
19	43	101	117	281	788	54	53	104	136	247	731
20	44	110	111	271	737	55	—	93	—	222	668
21	—	101	99	209	642	56	51	101	121	271	770
22	34	98	100	247	697	57	56	104	119	267	660
23	45	97	94	236	698	58	—	—	—	264	696
24	43	105	106	242	684	59	—	104	139	285	761
25	43	106	106	244	740	60	—	102	134	265	804
26	—	129	—	223	685	61	—	—	—	—	—
27	44	116	126	263	752	62	—	—	—	264	761
28	48	111	127	267	785	63	61	99	123	252	803
29	48	105	109	230	696	64	—	—	109	279	761
30	45	103	111	270	912	65	—	—	—	281	800
31	48	102	115	253	712	66	—	—	—	—	—
32	42	105	123	264	746	67	—	—	—	—	—
33	52	119	144	292	867	68	—	137	—	289	786
34	37	103	137	276	848	69	—	—	—	240	672
35	48	98	119	270	772	70	—	—	—	—	—
						Riket	55	118	138	276	797

Källa: Verkstadssammandrag. VFA.

Tabell 5. Medellönen för regionen i procent av landets medellön 1913-1963.

Region	1913	1920	1930	1949	1963	Region	1913	1920	1930	1949	1963
1	118,6	107,6	114,9	110,5	111,3	36	65,9	106,5	78,2	93,3	87,9
2	97,1	91,6	85,9	90,6	91,5	37	—	79,0	88,3	87,7	90,8
3	93,4	87,5	85,4	95,1	93,4	38	—	77,9	86,2	88,2	87,8
4	105,4	114,1	97,8	89,5	93,7	39	—	90,0	104,1	97,5	94,2
5	90,6	93,8	79,0	91,5	94,7	40	—	—	—	88,3	88,8
6	104,4	92,6	92,1	95,5	92,6	41	86,1	83,5	98,5	95,0	96,2
7	109,2	88,4	100,9	93,1	89,4	42	84,3	83,2	102,1	98,9	97,0
8	—	76,3	78,2	100,7	94,0	43	—	93,6	75,8	90,1	93,4
9	96,7	93,6	85,7	100,4	96,8	44	100,8	77,7	86,3	82,3	81,4
10	84,3	111,9	89,1	95,3	92,3	45	93,5	97,7	98,2	94,2	94,5
11	97,9	98,5	84,7	96,9	89,5	46	—	—	—	90,8	103,4
12	—	92,2	—	89,6	94,4	47	78,8	79,8	84,0	92,6	93,0
13	85,0	95,4	82,3	92,6	87,6	48	100,3	103,7	101,9	95,1	99,4
14	—	105,3	70,2	96,4	92,3	49	104,5	91,8	89,2	92,4	91,4
15	—	127,4	70,2	96,8	90,7	50	80,6	84,1	76,8	92,3	99,7
16	73,3	83,7	83,6	77,8	90,0	51	94,0	88,4	91,7	88,0	91,7
17	84,3	95,1	80,4	82,2	86,5	52	98,9	89,9	96,6	91,3	95,8
18	—	87,7	—	89,3	88,4	53	84,3	82,4	91,2	95,6	91,6
19	78,8	85,9	84,9	101,6	98,9	54	96,5	88,1	98,7	89,4	91,7
20	80,5	93,6	80,6	98,1	92,5	55	—	79,0	—	80,2	83,8
21	—	85,8	71,6	75,6	80,6	56	93,5	86,1	87,4	97,9	96,6
22	62,3	83,2	72,7	89,3	87,4	57	103,2	88,0	86,2	96,6	82,8
23	82,2	82,5	67,9	85,3	87,5	58	—	—	—	95,4	87,3
24	78,4	89,2	77,1	87,5	85,9	59	—	88,0	100,9	103,3	95,5
25	78,8	90,0	76,8	88,3	92,9	60	—	86,4	97,0	95,8	100,8
26	—	109,5	—	80,8	86,0	61	—	—	—	—	—
27	81,0	98,7	91,3	95,1	94,4	62	—	—	—	95,6	95,5
28	88,3	94,7	92,0	96,6	98,5	63	111,7	83,9	89,1	91,2	100,8
29	87,0	89,0	79,0	83,4	87,3	64	—	—	79,1	100,8	95,5
30	83,1	87,5	80,5	97,8	114,4	65	—	—	—	101,7	100,4
31	88,2	86,9	83,3	91,5	89,3	66	—	—	—	—	—
32	76,9	89,2	89,3	95,5	93,6	67	—	—	—	—	—
33	94,4	101,0	104,2	105,7	108,8	68	—	116,3	—	104,7	98,6
34	67,5	87,8	99,2	99,7	106,4	69	—	—	—	86,9	84,4
35	87,9	83,2	86,2	97,8	96,9	70	—	—	—	—	—

Källa: Tabell 4.

Tabell 6. Regionens lön i procent av medellönen för samtliga regioner.

Region	1920	1930	1949	1963	Region	1920	1930	1949	1963
1	118	131	119	119	36	116	89	100	94
2	100	98	97	98	37	86	101	94	97
3	95	98	102	100	38	85	98	95	94
4	124	112	96	100	39	98	119	105	101
5	102	90	98	101	40	—	—	95	95
6	101	105	103	99	41	91	112	102	103
7	96	115	100	96	42	91	117	106	104
8	83	89	103	101	43	102	87	97	100
9	102	98	108	104	44	85	98	88	87
10	122	102	102	99	45	106	112	101	101
11	107	97	104	96	46	—	—	98	111
12	101		96	101	47	87	96	100	100
13	104	94	100	94	48	113	117	102	107
14	115	80	104	99	49	100	101	99	98
15	139	80	104	97	50	92	88	99	107
16	92	95	84	96	51	96	105	95	98
17	104	92	88	93	52	98	110	98	103
18	95		96	95	53	90	104	103	98
19	94	97	109	106	54	96	112	96	98
20	102	92	105	99	55	86	—	86	90
21	94	81	81	86	56	94	100	105	103
22	91	121	96	94	57	96	98	104	89
23	90	78	92	94	58	—	—	103	94
24	97	88	94	92	59	96	115	111	102
25	98	88	95	99	60	94	111	103	108
26	119		87	92	61	—	—	—	—
27	107	104	102	101	62	—	—	103	102
28	103	105	104	106	63	92	102	98	108
29	97	90	89	94	64	—	90	109	102
30	95	92	105	123	65	—	—	109	108
31	94	95	98	96	66	—	—	—	—
32	97	102	103	100	67	—	—	—	—
33	110	119	114	117	68	127	—	112	106
34	95	113	107	114	69	—	—	93	90
35	91	98	105	104	70	—	—	—	—
					Riket	100	100	100	100

Källa: Tabell 4.

Anm.: Rikets medellön är uträknad som ett ovägt medelvärde av regionmedellönerna i tabell 4.

Tabell 7. *Minimilöner enligt centrala avtal för skilda ortsgupper.
Yrkesarbetare. Öre/tim.*

Grupp	I		II		III	
1913	39 (36)		34 (30)		32 (28)	
1920	90 (87)		85 (82)		83 (80)	
1930	88 (82)		80 (73)		74 (67)	
	Grupp	5	4	3	2	I
1949		133 (126)	128 (121)	123 (116)	117 (111)	112 (106)
	Grupp	5		4		3
1963		588 (593)		562 (567)		538 (543)

Källa: Avtal mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet 1913-1963.

Anm. : Under perioden 1913-1949 gäller siffran utan parentes yrkesarbetare som uppnått 24 års ålder och arbetat 7 år inom yrket, medan siffran inom parentes avser yrkesarbetare över 21 år och med 4 år i yrket (1949 20 respektive 3 år). År 1963 gäller siffran utan parentes yrkesarbetare som uppnått 23 års ålder och arbetat 7 år i yrket, medan siffran inom parentes gäller yrkesarbetare över 24 år och med 4 år vid verkstaden.

Tabell 8. Fördelning på regioner av de båda högsta dyrorternas verkstäder 1913-1963.

Dyrort Region	1913		1920		1930		1949		1963		Dyrort Region	1913		1920		1930		1949		1963	
	I	II	I	II	I	II	5	4	5	4		I	II	I	II	I	II	5	4	5	4
1	I	3	I	3	2	8	5	9	14	17	36					I					
2											37					I					
3		I		I		2				I	38										
4		I		I		I					39										
5		I		I		I					40										
6						2					41		I		I		I		I		
7		I		I		I					42		I		I		I				
8						2					43						I				
9		I		I		2					44						I				
10		I		I		2					45		2		2		3				
11		I		I		I					46										
12						I					47										
13						2					48		2		2		2				
14											49		2		2		3				
15											50		I		I		I				
16						I					51		2		2		I				
17		I		I		I					52		I		I		I				
18											53		I		I		I				
19						2					54		2		2		2				
20		I		I		I					55										
21											56		I		I		3				
22						I					57		2		2		2				
23						I					58										
24		I		I		I					59						I	I	3		8
25						I					60						I		3		5
26						I					61										I
27		2		2		4					62								I		5
28		4		4		5					63						2			I	2
29						I					64						I		I		4
30						I					65								3	I	4
31		I		I		I					66										
32						2					67										I
33		I		I		5		2		5	68								I		3
34		I		I		4					69								I		2
35		I		I		I					70										I

Källa: Avtal mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet 1913-1963.

Anm.: Siffrorna avser antal verkstadsorter.

Tabell 9. Medeltal arbetare vid verkstäderna inom regionerna 1913-1963.

Region	1913	1920	1930	1949	1963	Region	1913	1920	1930	1949	1963
1	304	154	199	176	136	36	105	15	73	42	54
2	27	32	30	53	23	37	—	219	228	90	83
3	123	283	295	107	146	38	—	49	86	56	83
4	98	25	38	150	83	39	—	226	246	207	345
5	99	56	72	95	113	40	—	—	—	118	148
6	170	133	214	257	364	41	307	233	331	106	85
7	146	185	152	163	148	42	239	416	571	179	92
8	—	311	484	272	208	43	—	47	63	99	83
9	136	60	67	280	237	44	481	271	143	376	118
10	129	93	145	209	129	45	64	55	65	88	84
11	358	290	179	207	137	46	—	—	—	26	69
12	—	31	—	24	80	47	37	34	44	109	53
13	73	36	37	34	35	48	609	242	688	713	423
14	—	23	63	30	69	49	159	122	176	207	176
15	—	10	32	135	115	50	46	28	81	42	43
16	879	64	682	53	65	51	159	128	124	309	162
17	25	30	340	486	198	52	50	224	236	83	53
18	—	50	—	52	64	53	110	153	291	110	85
19	481	221	151	392	266	54	261	296	445	139	557
20	73	83	120	105	90	55	—	50	—	67	52
21	—	30	10	3	202	56	83	59	82	104	116
22	29	28	25	116	197	57	113	94	122	211	295
23	149	160	214	303	373	58	—	—	—	28	95
24	151	83	102	90	65	59	—	57	70	98	53
25	262	199	130	68	77	60	—	90	131	95	90
26	—	21	—	24	72	61	—	—	—	—	—
27	121	184	247	249	177	62	—	—	—	42	143
28	166	121	156	133	152	63	89	45	39	41	88
29	77	103	47	64	45	64	—	—	11	24	70
30	43	29	32	44	82	65	—	—	—	47	59
31	83	69	86	108	75	66	—	—	—	—	—
32	69	67	124	237	148	67	—	—	—	—	—
33	364	301	353	272	208	68	—	99	—	50	32
34	21	133	302	167	401	69	—	—	—	12	4
35	963	780	356	276	477	70	—	—	—	—	—
						Riket	211	144	193	165	143

Källa: Verkstadssammandrag 1913-1963. VFA.

Tabell 10. *Andel befolkning inom jordbruk med binäringar inom regionerna 1920.*

Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal
1	608 209	58 940	10	23	36	137 860	66 294	48	109
2	46 134	21 810	47	107	37	82 560	47 015	57	130
3	28 259	16 364	58	132	38	58 801	30 432	52	118
4	132 996	56 946	43	98	39	27 592	11 215	41	93
5	44 150	20 926	47	107	40	58 834	31 730	54	123
6	54 874	26 510	48	109	41	47 103	16 039	34	77
7	75 208	26 122	35	80	42	141 941	67 303	47	107
8	76 927	36 057	47	107	43	62 138	32 317	52	118
9	81 895	35 102	43	98	44	52 958	29 994	57	130
10	139 456	43 854	31	70	45	122 352	43 004	35	80
11	72 091	19 651	27	61	46	33 600	13 340	40	91
12	27 963	14 045	50	114	47	62 554	24 737	40	91
13	79 693	36 851	46	105	48	67 729	20 860	31	70
14	55 346	30 040	54	123	49	29 519	11 005	37	84
15	39 220	22 269	57	130	50	25 633	7 285	28	64
16	119 392	58 682	49	111	51	45 934	24 460	53	120
17	49 576	23 046	46	105	52	123 846	50 996	41	93
18	43 579	23 696	54	123	53	46 253	17 604	38	86
19	40 161	14 822	37	84	54	36 373	10 693	29	66
20	97 761	43 984	45	102	55	47 787	32 008	67	152
21	55 853	30 310	54	123	56	107 873	26 449	25	57
22	87 685	29 198	33	75	57	71 485	27 163	38	86
23	59 413	22 252	37	84	58	88 942	45 695	51	116
24	89 947	38 115	42	95	59	106 657	38 224	36	82
25	39 208	19 950	51	116	60	54 724	16 200	30	68
26	35 485	14 183	40	91	61	54 190	31 249	58	132
27	157 272	41 300	26	59	62	49 656	25 565	51	116
28	241 184	44 432	18	41	63	133 536	78 495	59	134
29	117 274	62 090	53	120	64	77 205	42 759	55	125
30	48 107	24 084	50	114	65	63 147	39 493	63	143
31	70 191	28 244	40	91	66	41 894	32 945	79	180
32	59 220	32 188	54	123	67	41 559	26 804	64	145
33	366 920	67 496	18	41	68	49 853	19 678	39	89
34	129 332	59 429	46	105	69	48 217	27 365	57	130
35	90 879	39 731	44	100	70	43 324	17 641	41	93

Källa: SOS Folkräkningen 1920.

Anm.: Sista kolumnen avser regionens procenttal i relation till medeltalet för alla regioner om detta sätts till 100. Gäller även tabellerna 11—18.

Tabell 11. Andel befolkning inom jordbruk med binäringar inom regionerna 1930.

Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal
1	716 545	53 351	7	17	36	147 920	59 354	40	98
2	42 958	18 536	43	105	37	82 907	45 080	54	132
3	26 945	14 673	54	132	38	56 742	27 878	49	120
4	134 674	52 527	39	95	39	29 083	10 306	35	85
5	42 622	18 417	43	105	40	58 260	30 099	52	127
6	54 109	23 438	43	105	41	44 602	14 699	33	80
7	77 032	23 545	31	76	42	144 289	63 869	44	107
8	75 259	33 777	45	110	43	62 379	29 254	47	115
9	83 943	33 133	39	95	44	54 048	28 342	52	127
10	143 149	40 243	28	68	45	125 645	39 719	32	78
11	73 653	18 646	25	61	46	35 231	12 040	34	83
12	28 445	13 441	47	115	47	58 332	21 051	36	88
13	80 576	34 685	43	105	48	66 928	18 507	28	68
14	56 422	28 532	51	124	49	28 073	9 532	34	83
15	37 726	21 171	56	137	50	22 356	6 165	28	68
16	117 825	54 186	46	112	51	44 366	22 579	51	124
17	50 017	21 690	43	105	52	122 027	45 614	37	90
18	43 884	21 809	50	122	53	44 106	15 489	35	85
19	39 186	13 344	34	83	54	34 929	9 007	26	63
20	98 323	41 493	42	102	55	48 455	31 017	64	156
21	57 458	30 109	52	127	56	114 166	25 852	23	56
22	87 078	26 365	30	73	57	75 501	27 155	36	88
23	57 801	19 500	34	83	58	90 049	45 877	51	124
24	91 900	35 772	39	95	59	113 593	34 323	30	73
25	39 306	18 991	48	117	60	57 886	15 907	27	66
26	36 163	13 529	37	90	61	55 176	30 673	56	137
27	164 171	38 961	24	59	62	51 907	24 752	48	117
28	258 495	42 690	17	41	63	134 514	77 500	58	141
29	118 392	59 964	51	124	64	84 700	43 229	51	124
30	48 108	23 608	49	120	65	70 968	40 160	57	139
31	72 376	27 474	38	93	66	48 363	36 104	75	183
32	58 557	30 864	53	129	67	46 573	26 622	57	139
33	403 025	62 885	16	39	68	51 330	19 656	38	93
34	127 500	49 980	39	95	69	51 110	28 976	57	139
35	91 241	36 947	41	100	70	50 813	20 004	39	95

Källa: SOS Folkräkningen 1930.

Tabell 12. *Andel befolkning inom jordbruk med binäringar inom regionerna 1950.*

Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal
1	1 066 283	43 390	4	13	36	170 378	40 442	24	80
2	37 915	13 965	37	124	37	82 338	33 046	40	133
3	30 611	12 797	42	141	38	44 770	17 316	39	130
4	116 691	28 692	25	83	39	59 656	16 110	27	90
5	44 758	11 597	26	87	40	37 935	13 451	35	117
6	58 355	17 809	31	103	41	51 412	10 633	21	70
7	94 920	15 995	17	57	42	155 196	47 057	30	100
8	83 645	26 384	32	107	43	53 335	18 558	35	117
9	109 393	27 681	25	83	44	55 775	23 080	41	137
10	153 034	27 854	18	60	45	151 806	32 388	21	70
11	106 713	18 331	17	57	46	41 434	4 051	10	33
12	29 722	10 483	35	117	47	54 338	13 459	25	83
13	89 865	26 772	30	100	48	96 107	11 446	12	40
14	51 274	16 432	32	107	49	42 654	9 213	22	73
15	34 601	14 164	41	137	50	25 666	4 025	16	53
16	116 294	40 084	34	114	51	36 607	14 274	39	130
17	42 388	11 736	28	93	52	126 592	30 387	24	80
18	39 079	14 252	36	120	53	43 114	9 027	21	70
19	44 806	12 457	28	93	54	43 531	6 743	15	50
20	113 521	37 090	33	110	55	53 844	24 636	46	153
21	58 995	24 192	41	137	56	156 511	26 487	17	57
22	88 600	19 962	23	77	57	76 267	22 238	29	97
23	57 490	14 700	26	87	58	78 350	31 222	40	133
24	86 053	26 330	31	103	59	111 035	25 723	23	77
25	62 022	18 850	30	100	60	65 949	14 846	23	77
26	42 966	16 149	38	127	61	46 654	18 802	40	133
27	183 022	31 884	17	57	62	60 112	20 377	34	114
28	322 496	38 172	12	40	63	144 063	61 658	43	143
29	96 817	43 868	45	150	64	90 504	36 144	40	133
30	46 517	20 653	44	147	65	86 326	36 671	42	141
31	89 718	26 135	29	97	66	54 920	33 747	61	203
32	63 565	26 456	42	141	67	54 639	23 500	43	143
33	523 695	48 216	9	30	68	78 934	20 972	27	90
34	116 677	40 100	34	114	69	49 874	21 784	44	147
35	100 660	29 195	29	97	70	58 042	20 921	36	120

Källa: SOS Folkräkningen 1950.

Tabell 13. *Andel befolkning inom jordbruk med binäringar inom regionerna 1965.*

Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Jb m. binär.	%	% av medeltal
1	1 344 146	21 027	2	13	36	183 194	23 687	13	87
2	37 712	6 808	18	120	37	79 749	18 645	23	153
3	33 515	6 157	18	120	38	45 901	10 670	23	153
4	136 939	14 487	11	73	39	66 963	7 812	12	80
5	58 640	5 194	9	60	40	39 904	6 552	16	107
6	61 234	8 592	14	93	41	51 746	5 566	11	73
7	106 637	7 218	7	47	42	165 894	24 569	15	100
8	83 662	11 278	13	87	43	51 889	10 088	19	127
9	121 731	12 266	10	67	44	49 591	10 610	21	140
10	158 741	12 721	8	53	45	163 914	16 166	10	67
11	121 840	10 098	8	53	46	49 278	2 049	4	27
12	29 943	5 683	19	127	47	55 454	6 962	13	87
13	91 336	15 481	17	114	48	133 008	5 329	4	27
14	58 937	8 463	14	93	49	50 218	4 574	9	60
15	36 212	7 877	22	147	50	29 804	2 344	8	53
16	122 483	22 558	18	120	51	34 091	8 037	24	161
17	42 020	5 678	14	93	52	137 010	15 650	11	73
18	36 974	7 182	19	127	53	47 404	5 296	11	73
19	47 274	5 841	12	80	54	48 360	3 800	8	53
20	112 453	20 561	18	120	55	49 362	10 348	21	140
21	53 751	15 271	28	187	56	174 238	14 009	8	53
22	88 659	11 084	13	87	57	73 811	10 650	14	93
23	60 489	7 451	12	80	58	72 033	15 371	21	140
24	86 466	13 965	16	107	59	119 855	12 266	10	67
25	66 018	9 928	15	100	60	58 980	6 783	12	80
26	44 354	10 119	23	153	61	37 805	8 526	23	153
27	197 580	19 413	10	67	62	60 688	9 543	16	107
28	405 582	21 904	5	33	63	131 049	32 654	25	167
29	84 609	27 710	33	220	64	99 145	17 256	17	113
30	45 269	12 601	28	187	65	83 648	13 316	16	107
31	96 655	15 825	16	107	66	50 634	14 071	28	187
32	66 607	16 236	24	161	67	54 734	7 758	14	93
33	645 208	27 028	4	27	68	90 993	8 842	10	67
34	117 954	22 085	19	127	69	44 113	7 222	16	107
35	110 690	17 638	16	107	70	69 634	7 276	10	67

Källa: SOS Folk- och bostadsräkningen 1965.

Tabell 14. Tätortsgrad inom regionerna 1965.

Region	Total befolkn.	Tätorts- befolkn.	%	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Tätorts- befolkn.	%	% av medeltal
1	1 344 146	1 297 988	97	141	36	183 194	129 719	71	103
2	37 712	19 414	51	74	37	79 749	42 746	54	78
3	33 515	20 251	60	87	38	45 901	28 980	63	91
4	136 939	107 287	78	113	39	66 963	48 181	72	104
5	58 640	47 151	80	116	40	39 904	24 030	60	87
6	61 234	44 306	72	104	41	51 746	39 614	77	112
7	106 637	90 623	85	123	42	165 894	111 312	67	97
8	83 662	58 333	70	101	43	51 889	31 602	61	88
9	121 731	93 980	77	112	44	49 591	21 377	43	62
10	158 741	130 839	82	119	45	163 914	128 196	78	113
11	121 840	101 216	83	120	46	49 278	43 899	89	129
12	29 943	19 032	64	93	47	55 454	39 330	71	103
13	91 336	63 079	69	100	48	133 008	121 938	92	133
14	58 937	38 214	65	94	49	50 218	40 095	80	116
15	36 212	20 626	57	83	50	29 804	24 704	83	120
16	122 483	77 212	63	91	51	34 091	18 615	55	80
17	42 020	29 918	71	103	52	137 010	103 464	76	110
18	36 974	23 901	65	94	53	47 404	36 701	77	112
19	47 274	33 480	71	103	54	48 360	39 345	81	117
20	112 453	73 980	66	96	55	49 362	36 108	73	106
21	53 751	25 063	47	68	56	174 238	146 846	84	122
22	88 659	62 266	70	101	57	73 811	47 600	64	93
23	60 489	42 980	71	103	58	72 033	39 865	55	80
24	86 466	60 808	70	101	59	119 855	89 826	75	109
25	66 018	46 142	70	101	60	58 980	40 468	69	100
26	44 354	27 426	62	90	61	37 805	18 391	49	71
27	197 580	167 413	85	123	62	60 688	39 489	65	94
28	405 582	366 595	90	130	63	131 049	64 052	49	71
29	84 609	45 658	54	78	64	99 145	65 454	66	96
30	45 269	24 715	55	80	65	83 648	49 747	59	86
31	96 655	67 494	70	101	66	50 634	22 178	44	64
32	66 607	36 609	55	80	67	54 734	34 495	63	91
33	645 208	585 220	91	132	68	90 993	71 026	78	113
34	117 954	71 431	61	88	69	44 113	24 704	56	81
35	110 690	74 882	68	99	70	69 634	52 900	76	110

Källa: AMS Meddelanden från utredningsbyrån 1967:15 tab. I.

Tabell 15. Sammanlagd nettoinkomst per fysisk person inom regionerna 1962.

Region	I 000-tal kr	Befolkn.	Medeltal	%	Region	I 000-tal kr	Befolkn.	Medeltal	%
1	12 158 545	1 285 395	9 459	154	36	1 119 443	169 490	6 605	108
2	204 266	35 792	5 707	93	37	519 369	89 945	5 774	94
3	195 257	31 672	6 165	100	38	265 750	44 086	6 028	98
4	983 763	144 948	6 787	111	39	401 915	64 919	6 191	101
5	411 173	59 068	6 961	113	40	255 641	44 834	5 702	93
6	315 695	49 724	6 349	103	41	342 423	62 486	5 480	89
7	722 803	104 120	6 942	113	42	1 035 641	163 919	6 318	103
8	496 589	81 971	6 058	99	43	282 221	47 345	5 961	97
9	784 220	117 875	6 653	108	44	279 391	51 049	5 473	89
10	1 026 378	153 811	6 673	109	45	1 061 305	157 375	6 744	110
11	765 135	112 570	6 797	111	46	350 136	47 425	7 383	120
12	153 002	28 141	5 437	89	47	363 139	57 880	6 274	102
13	479 579	85 595	5 603	91	48	907 903	121 932	7 446	121
14	389 220	64 622	6 023	98	49	306 581	47 137	6 504	106
15	191 680	35 190	5 447	89	50	195 108	29 441	6 627	108
16	719 559	125 460	5 735	93	51	178 088	30 236	5 890	96
17	258 665	45 134	5 731	93	52	820 911	132 076	6 215	101
18	214 201	41 169	5 203	85	53	337 835	55 748	6 060	99
19	238 100	41 684	5 712	93	54	318 908	49 535	6 438	105
20	641 525	114 295	5 613	91	55	264 179	48 787	5 415	88
21	280 591	53 517	5 243	85	56	1 088 680	160 379	6 788	111
22	504 053	85 158	5 919	96	57	433 667	76 351	5 680	93
23	359 720	60 825	5 914	96	58	366 152	72 122	5 077	83
24	530 212	84 134	6 302	103	59	755 375	119 201	6 337	103
25	345 819	59 409	5 821	95	60	369 738	61 633	5 999	98
26	264 330	44 425	5 950	97	61	216 440	39 253	5 514	90
27	1 331 354	190 748	6 980	114	62	358 612	61 249	5 855	95
28	2 947 119	376 534	7 827	127	63	729 007	135 781	5 369	87
29	485 909	81 787	5 941	97	64	570 648	96 999	5 883	96
30	319 558	53 100	6 018	98	65	471 703	85 053	5 546	90
31	577 558	93 124	6 202	101	66	282 973	54 712	5 172	84
32	164 349	29 800	5 515	90	67	320 519	55 626	5 762	94
33	4 635 955	606 829	7 640	124	68	611 734	90 524	6 758	110
34	746 136	132 694	5 623	92	69	228 354	46 357	4 926	80
35	648 951	100 317	6 469	105	70	431 127	70 711	6 097	99

Källa: Befolkning och näringsliv. Ett material avseende arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner tab. 27.

Tabell 16. Arbetslösheten inom regionerna i april 1963.

Region	Total befolkn.	Arbetslösa	% ₀₀	% av medeltal	Region	Total befolkn.	Arbetslösa	% ₀₀	% av medeltal
1	1 290 814	3 256	2,5	52	36	172 417	242	1,4	29
2	36 000	126	3,5	73	37	88 490	195	2,2	46
3	30 714	43	1,4	29	38	43 158	82	1,9	40
4	143 200	358	2,5	52	39	63 500	127	2,0	42
5	60 000	162	2,7	56	40	44 783	103	2,3	48
6	49 423	257	5,2	108	41	53 000	265	5,0	104
7	103 684	394	3,8	79	42	164 460	1 217	7,4	154
8	81 568	287	3,5	73	43	46 765	159	3,4	71
9	116 400	291	2,5	52	44	50 769	396	7,8	163
10	155 385	606	3,9	81	45	158 276	459	2,9	60
11	111 875	179	1,6	33	46	47 317	194	4,1	85
12	28 333	34	1,2	25	47	57 500	207	3,6	75
13	84 444	117	1,4	29	48	121 395	522	4,3	90
14	65 556	59	0,9	19	49	47 544	271	5,7	119
15	36 000	36	1,0	21	50	29 184	143	4,9	102
16	127 500	182	1,4	29	51	30 250	121	4,0	83
17	44 667	134	3,0	63	52	132 792	832	6,3	131
18	40 769	53	1,3	27	53	55 227	243	4,4	92
19	42 000	189	4,5	94	54	49 863	364	7,3	152
20	116 053	331	2,9	60	55	48 733	731	15,0	313
21	53 333	144	2,7	56	56	160 538	1 133	7,1	148
22	84 571	296	3,5	73	57	76 335	749	9,8	204
23	60 000	204	3,4	71	58	73 829	776	10,5	219
24	84 643	237	2,8	58	59	119 714	838	7,0	146
25	59 167	71	1,2	25	60	61 485	621	10,1	210
26	44 762	94	2,1	44	61	39 176	333	8,5	177
27	187 692	305	1,6	33	62	61 096	446	7,3	152
28	370 787	830	2,2	46	63	135 818	747	5,5	115
29	81 016	267	3,3	69	64	97 297	720	7,4	154
30	52 857	74	1,4	29	65	85 172	1 235	14,5	302
31	95 294	162	1,7	35	66	54 836	669	12,2	254
32	66 250	106	1,6	33	67	55 479	810	14,6	304
33	604 421	1 205	2,0	42	68	90 528	606	6,7	140
34	132 593	358	2,7	56	69	46 389	835	18,0	375
35	100 000	220	2,2	46	70	70 692	1 037	14,7	306

Källa: Befolkning och näringsliv. Ett material avseende arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner, tab. 24.

Tabell 17. *Befolkningsförändringar inom regionerna 1960-1963.*

Region	Befolkn. 1960	Befolkn. 1963	%	% av medeltal	Region	Befolkn. 1960	Befolkn. 1963	%	% av medeltal
1	1 239 447	1 304 992	105,2	105	36	168 866	170 980	101,3	101
2	35 685	35 768	100,2	100	37	90 640	89 605	98,9	99
3	30 709	32 315	105,2	105	38	43 821	43 982	100,4	100
4	142 742	147 168	103,1	103	39	64 018	65 861	102,9	103
5	56 020	59 896	106,9	107	40	44 816	45 097	100,6	100
6	49 507	49 644	100,2	100	41	53 628	52 364	97,6	97
7	102 934	104 847	101,8	102	42	163 703	163 836	100,0	100
8	82 517	82 276	99,7	100	43	47 537	47 107	99,1	99
9	116 446	118 621	101,8	102	44	52 141	50 652	97,1	97
10	152 872	154 405	101,0	101	45	157 212	158 226	100,6	100
11	111 213	113 940	102,4	102	46	46 651	47 580	102,0	102
12	28 047	28 214	100,5	100	47	58 671	56 927	97,0	97
13	86 243	85 712	99,4	99	48	117 873	124 509	105,6	105
14	63 949	65 381	102,2	102	49	46 259	47 582	102,9	103
15	35 092	35 473	101,1	101	50	29 912	29 200	97,6	97
16	125 090	125 835	100,5	100	51	30 790	30 186	98,0	98
17	45 446	44 809	98,5	98	52	132 024	131 959	100,0	100
18	41 963	40 880	97,4	97	53	55 495	55 679	100,3	100
19	41 661	41 700	100,0	100	54	49 146	48 752	99,2	99
20	115 112	114 746	99,7	100	55	49 644	48 230	97,2	97
21	54 209	53 662	99,0	99	56	157 622	160 718	102,0	102
22	84 853	85 454	100,7	100	57	76 753	75 656	98,6	98
23	59 645	61 370	102,8	103	58	75 729	72 946	96,3	96
24	84 033	84 578	100,6	100	59	119 285	119 122	99,9	100
25	58 575	59 637	101,8	102	60	63 303	60 754	96,0	96
26	44 450	44 656	100,5	100	61	41 681	38 530	92,4	92
27	188 579	192 650	102,1	102	62	61 476	61 092	99,4	99
28	363 986	384 041	105,5	105	63	139 918	134 200	95,9	96
29	83 956	81 025	96,5	96	64	96 502	97 435	101,0	101
30	53 508	52 947	99,0	99	65	86 466	84 240	97,4	97
31	92 140	93 739	101,7	102	66	56 736	53 337	94,0	94
32	65 916	67 290	102,1	102	67	55 450	55 699	100,4	100
33	589 511	615 766	104,5	104	68	88 822	90 965	102,4	102
34	133 244	133 125	99,9	100	69	47 572	45 626	95,9	96
35	99 194	101 013	101,8	102	70	70 114	70 769	100,9	101

Källa: Befolkning och näringsliv. Ett material avseende arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner, tab. 3.

Anm: Befolkningen 1963 anges i kolumn 4 i procent av befolkningen 1960.

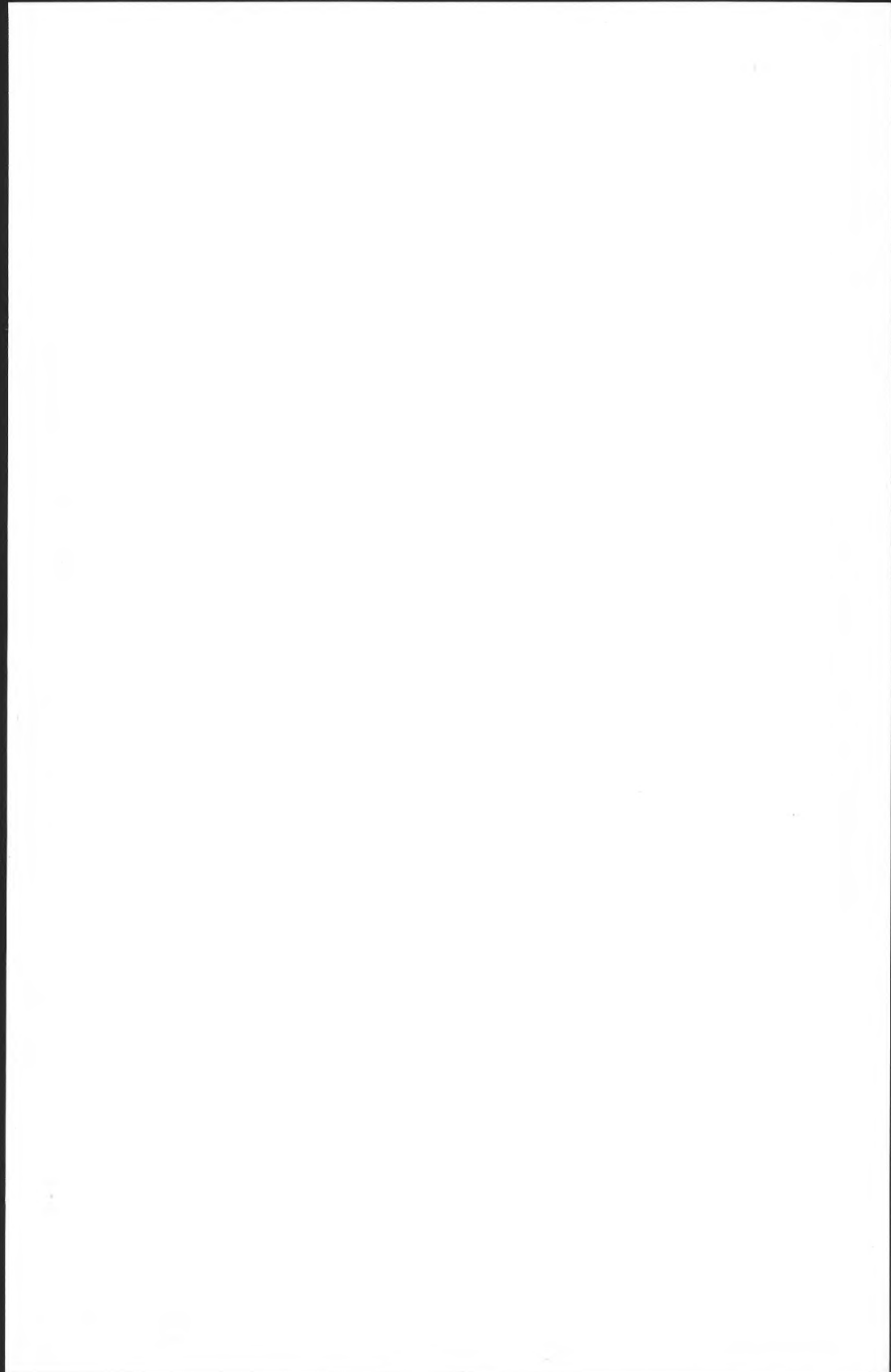

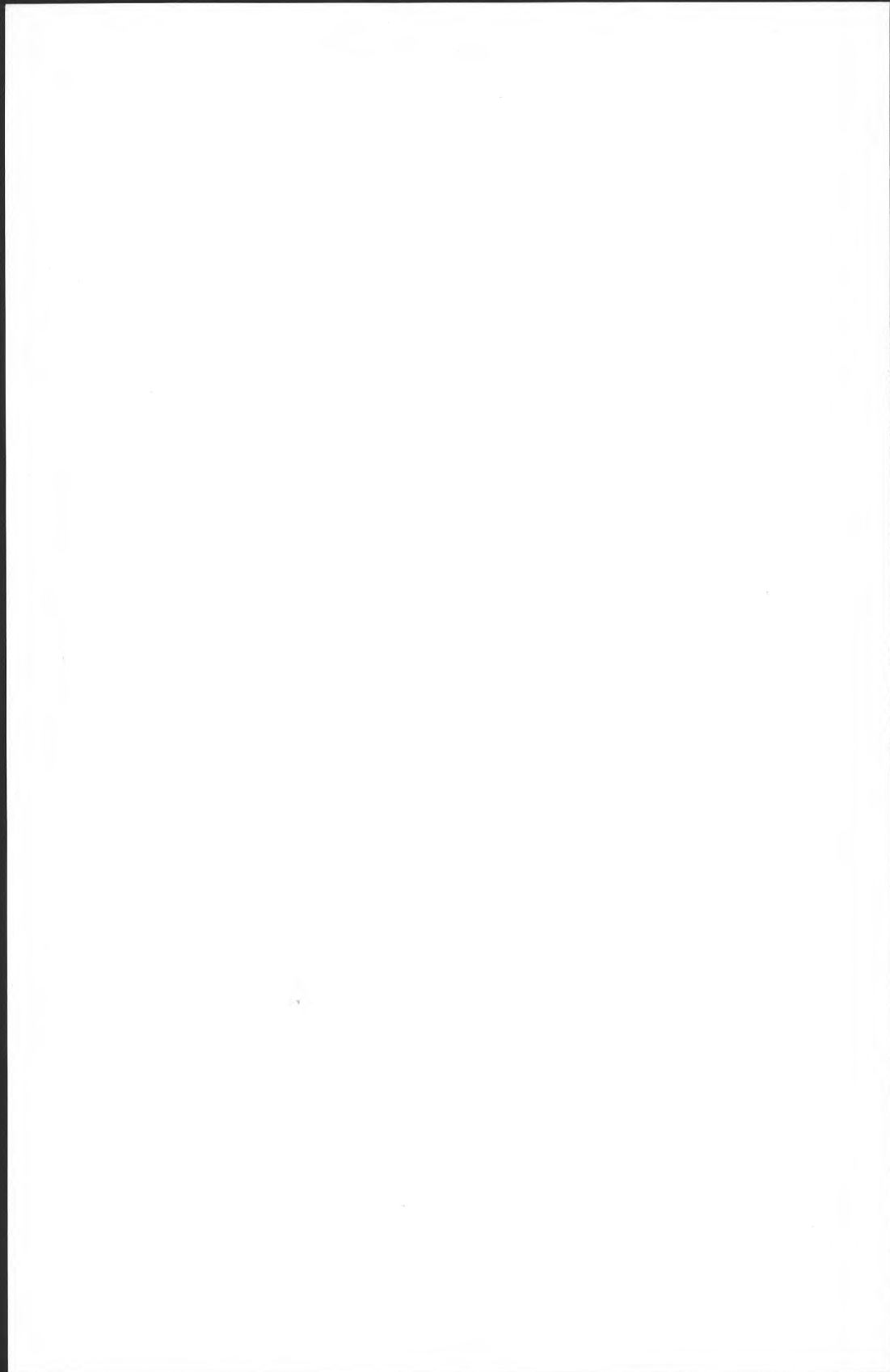
Tabell 18. *Befolkningsförändringar inom regionerna 1950-1963.*

Region	Befolkn. 1950	Befolkn. 1963	%	% av medeltal	Region	Befolkn. 1950	Befolkn. 1963	%	% av medeltal
1	1 069 831	1 304 992	122,0	117	36	161 549	170 980	105,8	102
2	36 227	35 768	98,7	95	37	93 744	89 605	95,6	92
3	30 630	32 315	105,5	101	38	43 447	43 982	101,2	97
4	132 923	147 168	110,7	106	39	59 667	65 861	110,4	106
5	48 903	59 896	122,4	118	40	45 203	45 097	99,8	96
6	46 501	49 644	106,8	103	41	51 432	52 364	101,8	98
7	98 004	104 847	107,0	103	42	153 068	163 836	107,0	103
8	83 103	82 276	99,0	95	43	47 580	47 107	99,0	95
9	107 937	118 621	109,9	106	44	55 640	50 652	91,0	88
10	149 843	154 405	103,0	99	45	149 854	158 226	105,5	101
11	101 751	113 940	112,0	108	46	41 463	47 580	114,7	110
12	27 745	28 214	101,7	98	47	55 706	56 927	102,2	98
13	85 389	85 712	100,4	97	48	95 124	124 509	130,9	126
14	60 277	65 381	108,4	104	49	41 808	47 582	113,8	109
15	34 626	35 473	102,5	99	50	25 624	29 200	114,0	110
16	123 670	125 835	101,7	98	51	32 091	30 186	94,1	90
17	46 077	44 809	97,2	93	52	124 189	131 959	106,3	102
18	43 287	40 880	94,4	91	53	50 446	55 679	110,4	106
19	39 723	41 700	104,9	101	54	43 557	48 752	111,9	108
20	117 159	114 746	97,4	94	55	48 904	48 230	98,6	95
21	58 993	53 662	91,0	88	56	145 470	160 718	110,5	106
22	88 624	85 454	96,4	93	57	77 233	75 656	98,0	94
23	57 511	61 370	106,7	103	58	78 372	72 946	93,1	90
24	86 053	84 578	98,3	95	59	111 021	119 122	107,3	103
25	56 007	59 637	106,5	102	60	67 248	60 754	90,3	87
26	43 841	44 656	101,9	98	61	45 374	38 530	84,9	82
27	181 085	192 650	106,4	102	62	60 111	61 092	101,6	98
28	321 183	384 041	119,6	115	63	144 024	134 200	93,2	90
29	91 099	81 025	88,9	85	64	90 551	97 435	107,6	104
30	56 135	52 947	94,3	91	65	86 343	84 240	97,5	94
31	88 963	93 739	105,4	101	66	54 942	53 337	97,1	93
32	65 430	67 290	102,8	99	67	54 687	55 699	101,8	98
33	520 753	615 766	118,2	114	68	78 971	90 965	115,2	111
34	130 062	133 125	102,4	98	69	49 882	45 626	91,5	88
35	92 313	101 013	109,4	105	70	58 056	70 769	121,8	117

Källa: Befolkning och näringsliv. Ett material avseende arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner, tab. 2 och 3.

Anm: Befolkningen 1963 anges i kolumn 4 i procent av befolkningen 1960.

*Meddelanden från
Ekonomisk-historiska institutionen vid
Göteborgs universitet*

1. *Sture Mårtenson*: Agiot under creditsedelepoken 1789—1802. 1958.
2. *Marianne Nilsson*: Öresundstullsräkenskaperna som källa för fraktfarten genom Öresund under perioden 1690—1709. 1962.
3. *Rolf Adamson*: Den svenska järnhanterings finansieringsförhållanden. Förelagsinteckningar 1800—1884. 1963.
4. *Rolf Adamson*: De svenska järnbrukens storleksutveckling och avsättningsinriktning 1796—1860. 1963.
5. *Martin Fritz*: Gustaf Emil Broms och Norrbottens järnmalm. En studie i finansieringsproblematiken under exploateringstiden 1891—1903. 1965.
6. *Gertrud Wessberg*: Vänersjöfarten under 1800-talets förra hälft. 1966.
7. *Rolf Adamson*: Järnavsättning och bruksfinansiering 1800—1860. 1966.
8. *Sture Martinius*: Befolkningsrörlighet under industrialismens inledningskede i Sverige. 1967.
9. *Ingemar Nygren*: Svensk sparbanksutlåning 1820—1913. En analys av de större sparbankernas kreditgivning. 1967.
10. *Carin Sällström-Nygren*: Vattensågar och ångsågar i Norrland under 1800-talet. 1967.
11. *Martin Fritz*: Järnmalmproduktion och järnmalmemarknad 1883—1913. De svenska exportföretagens produktionsutveckling, avsättningsinriktning och skeppningsförhållanden. 1967.
12. *Martin Fritz*: Svensk järnmalmsexport 1883—1913. 1967.
13. *Gösta Lext*: Mantalsskrivningen i Sverige före 1860. 1968.
14. *Martin Fritz*: Kirunagruvornas arbetskraft 1899—1905. Rekrytering och rörlighet. 1969.
15. *Jan Kuuse*: Varaktiga konsumtionsvarors spridning 1910—1965. En indikator på välståndsutvecklingen i Sverige. 1969. (Akademiförlaget).
16. *Ingela Elison*: Arbetarrörelse och samhälle i Göteborg 1910—1922. 1970.
17. *Sture Martinius*: Agrar kapitalbildning och finansiering 1833—1892. 1970.
18. *Ingemar Nygren*: Västsvenska sparbankers medelplacering 1820—1913. 1970.
19. *Ulf Olsson*: Lönepolitik och lönestruktur. Göteborgs verkstadsarbetare 1920—1949. 1970.
20. *Jan Kuuse*: Från redskap till maskiner. Mekaniserings-spridning och kommersialisering inom svenskt jordbruk 1860—1910. 1970.

*Meddelanden från
Ekonomisk-historiska institutionen vid
Göteborgs universitet*

21. *Sture Martinius*: Jordbruk och ekonomisk tillväxt i Sverige 1830—1870. 1970.
22. *Ingemar Nygren*: Svenska sparbankers medelplacering 1914—1968. En undersökning av de större sparbankerna. 1970.
23. *Jan Kuuse*: Inkomstutveckling och förmögenhetsbildning. En undersökning av vissa yrkesgrupper 1924—1959. 1970.
24. *Ulf Olsson*: Regionala löneskillnader inom svensk verkstadsindustri 1913—1963. 1971.

Pris ca kr. 12:—

GÖTEBORG 1971
ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG